

Katri Ranta ja Tiia Vesanto

Perheiden kokemuksia työskentelyn merkityksestä Lapset SIB-palvelussa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

7.11.2021

Tekijä	Katri Ranta ja Tiia Vesanto
Otsikko	Perheiden kokemuksia työskentelyn merkityksestä Lapset SIB -palvelussa
Sivumäärä	38 sivua + 2 liitettä
Aika	7.11.2021
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Lehtori Laura Holmi Lehtori Jukka Törnroos
<p>Tämä opinnäytetyö on toteutettu Lapset SIB -hankkeelle, jossa mukana olevat SOS-Lapsikyly sekä Lastensuojelun Keskusliitto kaipasivat numeerisen vaikuttavuusmittauksen rinnalle myös laadullista aineistoa perheiden kokemuksista palvelun vaikutuksista heidän elämänsä. Lapset SIB-hanketta toteutetaan useammassa kunnassa, mutta tämä opinnäytetyö rajautuu Vantaalle, jossa toiminta on jo vakiintunutta. Lapset SIB -hanke tarjoaa ennaltaehkäisevää lastensuojelua tuottavia palveluja, joista Vantaalla merkittävin on jokaiselle asiakasperheelle nimettävä Perhekumppani. Asiakasperheissä vähintään yhdellä lapsella on neuropsykiatrista oireilua, joten perheet ovat niin kutsuttuja erityisperheitä. Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata hankkeessa asiakkaina olevien perheiden kokemuksia palvelukokonaisuudesta.</p> <p>Opinnäytetyössä selvitetään, miten palvelussa mukana olevat perheet ovat kokeneet Lapset SIB -palvelukokonaisuuden vaikuttaneen heidän perheensä hyvinvointiin ja voimavaroihin. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisin menetelmin ja aineisto kerättiin puolistrukturoiduilla yksilohaastatteluilta puhelimitse. Haastatteluihin osallistui neljä Vantaan Lapset SIB -asiakasperheiden vanhempaa.</p> <p>Ennaltaehkäisevän työn merkitykset on yleisesti tunnistettu ja tunnustettu, mutta sen toteuttamisessa on edelleen puutteita. Lapset SIB -hankkeen asiakkaiden kokemuksia palvelusta on tärkeää kerätä, jotta ennaltaehkäisevän työn merkitys tulee yhä paremmin näkyväksi perheiden näkökulmasta. Tämä mahdollistaa palveluiden kehittämisen vastaamaan yhä paremmin asiakkaiden palveluiden tarvetta. Tässä opinnäytetyössä avataan lastensuojelun kokonaisuutta opinnäytetyön aiheen kontekstissa ja teoreettisena viitekehiksenä toimii lapsiperheiden hyvinvointi ja voimavarat, sekä vanhemmuuden tuki. Lapsen ja koko perheen hyvinvoinnin tukemisella on suuri merkitys, kun pyritään ehkäisemään vahvemman tuen ja mahdollisten korjaavien lastensuojelun palvelujen tarvetta.</p> <p>Kerätystä aineistosta esiin nousi erityisesti asiakkaiden kokemus siitä, että perhekumppanilla on ollut merkittävä rooli perheiden elämässä. Useampi haastateltava kertoi perhekumppanin auttaneen konkreettisissa asioissa, kuten erilaisten tukien ja palvelujen hakemisessa. Perhekumppani koettiin myös tärkeäksi tueksi ja ihmiseksi, jonka kanssa on mahdollista keskustella mieltä askarruttavista vanhemmuuteen, omaan ja perheen hyvinvointiin liittyvistä kysymyksistä. Kehitysehdotuksia kysyttäessä haastateltavat toivat esiin huolen palvelun päättymisestä ja toisaalta ehdotuksen siitä, että palvelua olisi hyvä laajentaa, jotta vastaava palvelukokonaisuus olisi mahdollista toteuttaa mahdollisimman monelle perheelle. Lapset SIB -hankkeen toimintamallista voisi ottaa esimerkkiä ja toimintaperiaatetta voisi levittää laajemmalle sosiaalipalveluihin. Erityisesti erityisperheiden arkea kuormittaa useat eri palvelut. Paremmin saavutettavissa olevat ja myös virka-ajan ulkopuolella toteutettavat palvelut voisi olla tavoittelemisen arvoinen tulevaisuuden päämäärä.</p>	
Avainsanat	lapsiperheet, ennaltaehkäisevä lastensuojelu, haastattelututkimus, lapsiperheiden hyvinvointi, vaikuttavuusinvestointi

Author	Katri Ranta and Tiia Vesanto
Title	Families Experiences of Lapset SIB Service
Number of Pages	38 pages + 2 appendices
Date	7 November 2021
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Laura Holmi, Senior Lecturer Jukka Törnroos, Senior Lecturer
<p>This thesis was made for the Lapset SIB (<i>Social Impact Bond</i>) -project in co-operation with the Central Union for Child Welfare (<i>Lastensuojelun keskusliitto</i>), SOS Children's Village (<i>SOS-Lapsikylä</i>) and the city of Vantaa. The aim of this Bachelor's thesis was to collect Lapset SIB clients' experiences of the service and how they think it has affected their family's wellbeing and resources. The qualitative research was carried out in four thematic interviews via phone calls due to the corona-virus situation that has been ongoing for the last one and a half years.</p> <p>Lapset SIB is a result-based project and one form of impact investing. Lapset SIB has its own fund which provides preventive child welfare services for the clients of this project. The main part of the service is that every family as a client gets their own family worker, <i>perhekumppani</i>, who works intensively with the family. With the family worker the family sets their own goals for the service and the family worker then works with the family towards that goal.</p> <p>In the theoretical part of this thesis, the themes of family well-being and individual resources are reviewed. Furthermore, details have been included about the child welfare system in Finland as well as facts about impact investing.</p> <p>The key findings of the research material reveal that families in Lapset SIB service find the family worker as a meaningful person in their families' lives. Several interviewees told that the family worker had provided their families concrete help with multiple matters such as receiving services and financial benefits. Furthermore, families found their family worker as a reliable adult, who they could discuss things that bothered them. The only improvement that was found in this study was that the interviewees were concerned that the service would end as the Lapset SIB project may not continue in Vantaa. The interviewees also thought that it would be reasonable to expand this kind of service so that it would be available for multiple families in the future.</p> <p>The theme of this thesis is important as it has been acknowledged that preventive child welfare services are much needed and are the most effective way to prevent indisposition and expenses of heavy child welfare services. Despite this fact, preventive services are still partly lacking. Supporting children's and parents' well-being and recourses in early stage has a great effect in preventing heavier support.</p>	
Keywords	work with families, early support, family well-being, qualitative study, parenting support, impact investing

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Lapset SIB -hanke	3
2.1	Vaikuttavuusinvestointi ja Lapset SIB	3
2.2	Lapset SIB Vantaa & Perhekumppani	4
3	Lastensuojelun kokonaisuus	6
3.1	Ennaltaehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki	7
3.2	Lastensuojelun korjaavat palvelut	9
3.3	Lastensuojelun haasteita	11
3.4	Lastensuojelun kustannukset	12
4	Lapsiperheiden moninaisuus palveluissa	13
5	Perheiden hyvinvointi ja voimavarat	15
5.1	Lapsen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä	16
5.2	Erytislapsen vanhemmuuden tukeminen	17
6	Opinnäytetyön toteutus	19
6.1	Tutkimuskysymys	19
6.2	Tutkimusmenetelmä	19
6.3	Tutkimuksen aineisto	20
6.4	Aineiston hallinta ja analysointi	21
7	Tulokset	23
7.1	Palvelut ennen Lapset SIB -asiakkuutta	23
7.2	Lapset SIB-palveluun pääseminen	24
7.3	Lapset SIB-hankkeen kautta saadut palvelut	24
7.4	Lapset SIB -palvelun tuomat hyödyt	24
7.5	Voimavarat	25
7.6	Palvelun kehittäminen	26
8	Johtopäätökset	27
8.1	Jatkotutkimus ja tulosten hyödyntäminen	29
8.2	Eettiset kysymykset	30
9	Lopuksi	32

Liitteet

Liite 1. Informointikirje

Liite 2. Haastattelurunko

1 Johdanto

Ennaltaehkäisevän lastensuojelun merkitys ja positiiviset vaikutukset tunnistetaan, ja ennaltaehkäisevien toimenpiteiden sekä palvelujen toteuttamista ja toteutumista edellyttää myös laki (Sosiaalihuoltolaki 1310/2014; Lastensuojelulaki 417/2007). Tästä huolimatta ennaltaehkäisevät palvelut eivät toteudu tasalaatuisesti ja yhdenvertaisesti kaikkialla Suomessa. Kunnan taloudellisen tilanteen nähdään olevan yksi suurimmista vaikuttajista palveluntarjontaan. (Kanste & Perälä & Halme 2014: 322.) Tällaisilla tekijöillä ei kuitenkaan saisi olla merkitystä sille, miten helposti perheet saavat tarvitsemiaan palveluja. Paras lähtökohta palveluntarpeen arviolle on perheen oma näkemys heidän perheensä tilanteesta ja avun tarpeesta. Myöskin tuoreessa Valtioneuvoston Kansallisessa lapsistrategiassa nostetaan esiin palvelujärjestelmän puutteellisuus ja sirpaleisuus. Tämä saattaa hankaloittaa etenkin niiden perheiden avun saamisen mahdollisuuksia, joilla on useamman palvelun tarvetta. Lapsistrategiassa linjataan, että palveluiden tulisi olla perhe- ja lapsilähtöisiä, laadukkaita, riittäviä ja saavutettavia, ja ennaltaehkäisevään työhön olisi syyt panostaa yhä enenevässä määrin. (Valtioneuvosto 2021: 23–34.)

Lapset SIB -hanke tarjoaa Vantaalla ennaltaehkäiseviä lastensuojelun palveluja rajatulle asiakasryhmälle. Tässä opinnäytetyössä tarkoituksena oli selvittää, miten Lapset SIB Vantaan palvelussa mukana olevat perheet ovat kokeneet palvelun vaikuttaneen heidän perheensä hyvinvointiin ja voimavaroihin. Opinnäytetyö toteutettiin Lapset SIB -hankkeelle, jossa mukana on useampia eri toimijoita. Hankkeessa mukana olevat SOS-Lapsikylä sekä Lastensuojelun keskusliitto kaipasivat numeerisen vaikuttavuusmittauksen rinnalle myös laadullista aineistoa perheiden kokemuksista palvelun vaikutuksista heidän elämäänsä (Westman 2021). Opinnäytetyömme tarkoituksena oli osaltaan vastata tähän tarpeeseen keräämällä asiakkaiden subjektiivisia kokemuksia palvelusta. Opinnäytetyön aineisto kerättiin koronatilanteesta johtuen yksilöhaastatteluilla puhelimitse. Laadullisen menetelmän ja teemahaastattelun valinta tutkimusmenetelmäksi mahdollisti sen, että palvelussa mukana olevien perheiden omat kokemukset tulivat mahdollisimman hyvin kuulluiksi.

Opinnäytetyön aluksi (luku 2) esittelemme Lapset SIB-hankkeen, joka on opinnäytetyömme yhteistyökumppani, ja jonka toimijoiden kanssa olemme rajanneet ja muotoil-

leet opinnäytetyön aihetta ja tavoitteita. Kerromme, miten vaikuttavuusinvestointi edistää hyvinvointia ja mitä palvelua Lapset SIB -hanke itsessään tuottaa ja rahoittaa. Lapset SIB Vantaalla työskentely asiakasperheiden kanssa on ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Näin ollen olemme avanneet lastensuojelun kokonaisuutta luvussa kolme, jotta lukijalle syntyy ymmärrys siitä, mihin kohtaan lastensuojelun kentälle Lapset SIB -palvelukokonaisuus sijoittuu. Taustoitamme luvussa 3 myös lastensuojelun korjaavia palveluja antaaksemme kokonaiskuvaa lastensuojelusta ja siitä, mitä Lapset SIB -hankkeella pyritään ehkäisemään.

Vantaalla Lapset SIB -palvelussa olevissa asiakasperheissä vähintään yhdellä perheen lapsella on neuropsykiatrista oireilua. Luvussa 4 olemme kuvanneet perheiden moninaisuutta palveluissa ja nostamme esiin sen, miten palveluissa tulisi huomioida jokaisen perheen yksilölliset tarpeet ja erilaiset elämäntilanteet. Erityistä tukea tarvitsevien lasten perheillä erilaiset palvelut ovat usein kiinteä osa perheen arkea, mikä tulisi huomioida myös palveluita suunniteltaessa.

Tässä opinnäytetyössä hyvinvoinnilla viitataan nimenomaan perheiden, vanhempien ja lasten, hyvinvointiin. Hyvinvoinnin käsitteeseen taas kietoutuu vahvasti voimavarat, jotka rakentavat perheiden hyvinvointia. Opinnäytetyötä varten haastatellut asiakkuudessa olevan vanhemmat ovat kaikki niin kutsuttuja erityislasten vanhempia, joten halusimme huomioida tämän erityisyyden vanhemmuuden tuki -osiossa. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmat ovat suuremmassa riskissä kuormittua elämäntilanteessaan (Särkikangas 2020: 407–410; Vierikko & Helminen 2016: 37–39). Tällöin ei riitä, että vain lasta tuetaan, vaan myös vanhempien ja koko perheen hyvinvointiin on syytä kiinnittää erityistä huomiota (Perälä ym. 2011: 73). Lapset SIB –palvelukokonaisuus onkin luotu tukemaan koko perheen hyvinvointia ja vahvistamaan heidän voimavarojaan arjessa.

Luvussa 6 kerromme opinnäytetyön toteutuksesta, aineistonkeruusta ja analysoinnista. Tulokset esittelemme luvussa 7, jonka jälkeen johtopäätöksiin on koottu ajatuksemme tuloksista peilattuna valittuihin teorioihin. Avaamme myös mahdollisia jatkotutkimusaiheita ja tulosten hyödyntämisen mahdollisuuksia. Lopuksi pohdimme opinnäytetyön prosessia sekä sitä, miten opinnäytetyön tekeminen on vaikuttanut ammatilliseen kasvuamme.

2 Lapset SIB -hanke

Lapset SIB (Social Impact Bond) on lasten ja nuorten hyvinvointiin pureutuva tulosperusteinen hanke. Lapset SIB hankkeen tilaajina on tällä hetkellä viisi kuntaa: Helsinki, Hämeenlinna, Kemiönsaari, Lohja ja Vantaa (Lasten ja nuorten SIB! Siis mikä? 2019). Tässä opinnäytetyössä rajasimme tutkimuksemme Vantaan Lapset SIB palvelukokonaisuuteen työelämäkumppanin ehdotuksesta. Hanketta toteuttavista kaupungeista opinnäytetyöhömmä valitsimme juuri Vantaan sen vuoksi, että siellä asiakkaita on kertynyt riittävästi tutkimuksen toteuttamiseksi. Vantaalla pääosassa palvelukokonaisuutta on Lapset SIB Perhekumppanit, mutta hanke tarjoaa perheille myös tarvittaessa muita palveluja. Meidän opinnäytetyömme tuottaa tietoa koko hankkeelle, mutta tutkimuksen rajautuessa Vantaalle, tuottamastamme tutkimustiedosta hyötyvät erityisesti SOS-Lapsikylä sekä Vantaan kaupunki. Hankkeessa ovat Vantaalla mukana Lapset SIB, Lastensuojelun Keskusliitto, SOS-Lapsikylä, FIM sekä Vantaan Kaupunki (Lapset SIB Vantaa 2020). Tässä luvussa kerromme, mitä tarkoittaa SIB ja minkälaista on Perhekumppanin tarjoama tuki, sekä muut Lapset SIB:in kautta saatavat palvelut.

2.1 Vaikuttavuusinvestointi ja Lapset SIB

Vaikuttavuusinvestoinnissa (Impact Investing) taloudellisen tuoton saavuttamisen lisäksi merkityksellistä on se, että sillä saadaan aikaan myönteisiä ja mitattavia yhteiskunnallisia vaikutuksia. Sijoituskohteissa vain mielikuvitus on rajana. Olennaista vaikuttavuusinvestoinnissa kuitenkin on, että investointi kohdistuu toimintaan, jonka tarkoituksena on lisätä yhteiskunnallista hyvää. Investoinnille asetetaan myös selkeät vaikuttavuustavoitteet sekä taloudelliset tuottotavoitteet, joiden toteutumista mitataan. Maailmalla vaikuttavuusinvestointia on hyödynnetty esimerkiksi työttömyyden hoitoon, vanhojen kotiutumisen tukemiseen, nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn sekä työhyvinvoinnin edistämiseen. (Vaikuttavuusinvestoiminen 2016.)

SIB on vaikuttavuusinvestoinnin muoto, jossa kerätään sijoittajilta varoja SIB-rahastoon, mistä rahoitetaan palvelua. Rahaston minimimerkintä on 100 000 euroa ja siihen voivat sijoittaa ammattimaiset institutionaaliset sijoittajat, kuten esimerkiksi erilaiset säätiöt. SIB-sopimukseen tarvitaan tulosten ostaja (julkisen sektorin organisaatio), palveluntuottaja (yritys tai järjestö), palveluiden rahoittaja (yksityiset sijoittajat) ja sopimuksen koordinoimista vastaava hankehallinnoija. Vuoden 2020 alussa Suomessa oli

käynnissä tai työn alla kahdeksan SIB-hankekokonaisuutta, joista yksi on opinnäytetyöhömmö linkittyvä Lapset SIB. (SIB-hankkeet. Sitra.) SIB-sopimuksessa määritellään tietyt mitattavissa olevat hyvinvointitavoitteet ja jos niihin päästään, kunta tai kaupunki säästää pidemmän aikavälin kustannuksissa. Tästä säästöstä se palauttaa SIB-rahastoon osan, jolloin julkinen sektori maksaa vain tulospalkkion saavutetuista tuloksista. Kyseessä on siis kunnalle taloudellisesti riskitön tapa rahoittaa hyvinvointia edistävää työtä ja ehkäistä syrjäytymistä. (Lasten ja nuorten SIB! Siis mikä? 2019.) Outi Kanste, Marja-Leena Perälä ja Nina Halme ovat todenneet kyselytutkimuksessaan, että sekä vanhempien, työntekijöiden kuin johtajien näkemysten mukaan kunnan taloudellisella tilanteella on keskeinen merkitys lasten ja perheiden palveluja koskevassa päätöksen teossa (Kanste & Perälä & Halme 2014: 327). Näin ollen tämänkaltainen rahasto on hyvä keino rahoittaa palveluja kunnassa, sillä se on kunnalle riskitöntä ja tulee mitä luultavimmin halvemmaksi, kuin korjaavat lastensuojelun palvelut (Westman 2021).

Talentian ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2010 teettämässä kyselytutkimuksessa nostettiin kehittämistarpeeksi, että päädyttäisiin tilanteeseen, jossa olisi mahdollista arvioida ehkäisevien palvelujen kustannuksia ja niiden vaikuttavuutta (Paavola ym. 2010: 21). Merkittävä osa Lapset SIB -hanketta on kattava ja tiivis vaikuttavuuden mittaus, johon palvelussa mukana olevat perheet ovat sitoutuneet. Perheet vastaavat tietyin väliajoin kyselyihin, jotka mittaavat muun muassa heidän hyvinvointinsa muutosta palvelun aikana, sekä sen jälkeen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos tekee jatkuvaa tutkimusta ja kasaa yhteen tuloksia Lapset SIB -palvelun vaikuttavuudesta sekä saavutetuista kustannusten säästöistä. (Westman 2021.)

2.2 Lapset SIB Vantaa & Perhekumppani

Vantaalla Lapset SIB-hankkeessa asiakkaina olevat perheet eivät ole lastensuojelun asiakkuudessa, vaan hankkeen kautta saatava palvelu on sosiaalihuoltolain mukaista palvelua. Asiakasperheet voivat hankkeen kautta saada useampia palveluja, mutta niistä oleellisin on perheen oma Perhekumppani. Perhekumppani-palvelu on perheyötä, joka on tarkoitettu perheille, joissa on neuropsykiatrisesti oireileva 3–4-vuotias lapsi ja joissa ainakin toisella vanhemmista on haasteita toimeentulon kanssa, vanhemmat ovat eronneet tai heillä on ristiriitoja, tai elämää haastaa vanhemman psyykinen sairaus. Palvelun tarkoituksena on tarjota tehostetusti oikea-aikaista palvelua edellä mainittujen haasteiden kanssa eläville perheille. Palvelulla pyritään ennaltaehkäisemään lastensuojelullisen palvelun tarvetta ja sitä kautta vähentämään lastensuojelun

kustannuksia. Palveluun voidaan ohjata asiakkaita esimerkiksi neuvolasta tai päiväkodista. Palvelua saadakseen sosiaalityöntekijän tulee ensin tehdä sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi, mitä kautta voidaan todeta perheen hyötyvän Perhekumppani-palvelusta. (Lapset SIB Vantaa 2020; Perhekumppani – rinnallakulkija elämän haasteisiin.)

Perhekumppani-työntekijä tulee SOS-Lapsikylän organisaatiosta. Perhekumppani on rinnalla kulkija, joka nimensä mukaisesti tukee koko perhettä yksilöiden sijaan. Palvelussa olevat asiakasperheet ovat usein saaneet erilaisia palveluja jo aiemmin, mutta eivät ole kokeneet saaneensa niistä riittävää hyötyä omaan tilanteeseensa. Perhekumppani mahdollistaa sen, että perheellä on yksi työntekijä, joka tietää perheen kokonaistilanteen, ja sitä kautta pystyy luovimaan perheen kanssa palveluviidakossa löytäen juuri kyseistä perhettä parhaiten auttavat palvelut. Lastensuojelun Keskusliiton Lapset SIB-hankkeen projektipäällikkö Riikka Westman (2021) kuvaili perhekumppanin olevan kuin perheen asianajaja, joka ei tee päätöksiä, vaan auttaa perhettä eteenpäin. Perhekumppani ei myöskään aseta ennalta tavoitteita työskentelylle, vaan tavoitteet kumpuavat jokaisen asiakasperheen yksilöllisistä tarpeista. Tiivis työskentely mahdollistaa luottamuksuhteen syntyminen, perheen oman toimijuuden vahvistamisen ja antaa kuulluksi tulemisen kokemuksen - perhekumppani rinnalla kulkien, ei puolesta tehden. (Perhekumppani: Rinnallakulkija elämän haasteisiin; Westman 2021.) Useat vanhemmuutta kuormittavat tekijät nostavat lapsen riskiä tulla sijoitetuksi kodin ulkopuolelle (Kääriälä & Keski-Säntti 2020: 50). Tämä on yksi syy siihen, miksi on aiheellista, että perhekumppani ei ole vain lapsia tukemassa, vaan auttamassa koko perhettä eteenpäin. Myös vanhemmuuteen on hyvä saada tukea ja mahdollisiin vanhemman omiin haasteisiin palveluohjausta.

Paavola ym. (2010) toteaa tutkimuksessaan, että lapsiperheille on olemassa paljon erilaisia ennaltaehkäiseviä lastensuojelun palveluja, mutta näitä ei välttämättä kunnissa ole saatavilla. Näin ollen on mahdollista, etteivät perheet saa kunnan kautta sitä palvelua, josta olisi heille suurin hyöty tai joka vastaisi parhaiten heidän tuen tarpeeseen. On myös paljon kunnan taloudellisesta tilanteesta kiinni, kuinka paljon se on valmis maksamaan ostopalveluista. Kuitenkin ensisijainen määrittäjä palveluiden tarpeelle tulisi olla perheiden oma kokemus tilanteestaan ja palvelun tarpeestaan. (Paavola ym. 2010: 23.) Vaikka Perhekumppani onkin merkittävin Vantaan Lapset SIB-rahaston mahdollistama palvelu, voivat hankkeessa mukana olevat perheet saada myös muita palveluja, kuten erilaisia terapioida. Ensisijaisesti pyritään käyttämään kunnallisia palveluja, mutta

jos niihin on kohtuuttomat jonot tai eniten perhettä hyödyttävää palvelua ei ole kunnassa tarjolla, on perheen mahdollista saada palvelua yksityiseltä palveluntuottajalta Lapset SIB -hankkeen rahoittamana. (Westman 2021.)

3 Lastensuojelun kokonaisuus

Lastensuojelusta on heti alkuun hyvä ymmärtää se, että kyseessä on laaja ja monimuotoinen kokonaisuus, joka sisältää paljon muutakin, kuin lastensuojeluviranomaisten toteuttaman lastensuojelun. Lastensuojelun perustehtävät ovat varsinaisen lastensuojelun lisäksi lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen sekä vanhempien tukeminen kasvatustehtävissä. Nämä tulee nähdä kaikkia viranomaisia sekä kansalaisia koskettavana asiana. (Mitä on lastensuojelu?.) Taulukko 1. havainnollistaa lastensuojelun eri tasoja, joita ovat peruspalveluissa tehtävä lasten suojelu, ehkäisevä lastensuojelu sekä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lapset SIB palvelukokonaisuus sijoittuu ehkäisevän lastensuojelun kentälle, jolloin palvelussa olevilla perheillä ei ole lastensuojelun asiakkuutta, mutta perustason palvelut eivät ole heidän tilanteessaan riittävä tuki. Lapset SIB hankkeeseen sisältyy vahvasti aiemmin esitelty vaikuttavuusinvestointi, jonka tarkoituksena on ennaltaehkäisevän lastensuojelun palveluja lisäämällä ehkäistä varsinaisen lastensuojelun tarvetta ja sitä kautta vähentää lastensuojelun korjaavien palvelujen kustannuksia. Näin ollen koemme oleellisena esitellä lastensuojelua myös tästä näkökulmasta tehden näkyväksi sen, mitä Lapset SIB palvelulla todellisuudessa pyritään ehkäisemään.

Lasten suojelu ja lastensuojelu – lastensuojelun kokonaisuus		
Peruspalvelut	Ehkäisevä lastensuojelu	Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu
Esim. neuvola, varhaiskasvatus, koulu, nuorisotyö, kotipalvelu, mielen-terveys- ja päihdepalvelut, terveydenhuolto, liikuntatoimi - kaikille tasapuolisesti tarjolla olevia peruspalveluja	Lasten tukeminen peruspalveluissa ja järjestötoiminnassa. Esim. sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö, etisivätyö ja erityinen tuki peruspalveluissa ilman lastensuojelun asiakkuutta	Lastensuojelutarpeen selvitys, avohuolto, kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto ja jälkihuolto - korjaavat lastensuojelun palvelut

Taulukko 1. Lasten suojelu ja lastensuojelu – lastensuojelun kokonaisuus.

3.1 Ennaltaehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki

Lasten ja perheiden palveluista puhuttaessa terminologia saattaa toisinaan sekoittaa. Ehkäisevä työ, ehkäisevä lastensuojelu ja ennaltaehkäisevä työ ajatellaan usein synonyymeiksi, kun taas toisinaan ne määritellään sisällöllisesti toisistaan poikkeaviksi. Ehkäisevillä toimilla tarkoitetaan kuitenkin aina palveluja, joita saadaan ennen lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun asiakkuutta. (Heinonen & Väisänen & Hipp 2012: 5.)

Ehkäisevä lastensuojelu käsittää kunnan peruspalveluissa toteutettavat palvelut, joiden tarkoituksena on edistää ja turvata lasten hyvinvointia, kasvua ja kehitystä, sekä tukea vanhemmuutta. Siihen kuuluu peruspalveluissa tarjottava tuki ja erityinen tuki. Ehkäisevää lastensuojelua järjestetään asiakkaille, joilla ei ole lastensuojelun asiakkuutta. (Lastensuojelulaki 417/2007 3a §.) Ehkäisevällä työllä siis pyritään kirjaimellisesti ehkäisemään lastensuojelun asiakkaaksi päätymistä ja se on aina ensisijainen perheille tarjottava tuki (Heinonen & Väisänen & Hipp 2012: 5). Käytännön työssä saatetaan liukua ehkäisevästä työstä varhaiseen tunnistamiseen ja tukemiseen. Esimerkiksi päiväkodissa kaikkien lasten kasvua ja kehitystä tuetaan tasapuolisesti, mutta jos jonkun lapsen kohdalla herää erityinen huoli tai huomataan vahvemman tuen tarve, voidaan siihen tarttua ja ottaa asia puheeksi työntekijöiden ja vanhempien kesken. Tätä kautta yleinen lapsen tukeminen voi muuttua tunnistetun ongelman työstämiseksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tarkoituksenmukaista on pyrkiä havaitsemaan ja puut-

tumaan lapsen hyvinvointia ja kehitystä uhkaaviin riskeihin ja ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta haasteet eivät ehdi kehittyä liian suuriksi. (Nivala & Ryytänen 2019: 279–280.)

Varhaisen tuen viiveetöntä saamista tarkasteltaessa keskeisimpiä asioita ovat avun saamisen kesto ja oikea-aikaisuus, palveluiden ja asiakkaiden tarpeiden kohtaaminen, asiakkaiden kokema hyöty palveluista sekä asiakkaiden tietoisuus saatavilla olevista palveluista. Kun perheen avun tarve tunnistetaan viiveettömästi, se mahdollistaa varhaisen tuen tarjoamisen sellaisessa vaiheessa, jossa auttamisen mahdollisuuksia on vielä runsaasti. Varhainen tunnistaminen mahdollistaa sen, että valtaosaa lapsista ja perheistä voidaan auttaa peruspalveluissa. (Tuominen & Kettunen & Lindfors & Hjelt & Hakulinen-Viitanen 2011: 183–184.) Varhaisen tunnistamisen tärkeys näkyy myös siinä, että mitä uupuneempia tai kuormittuneempia vanhemmat ovat, sitä vähemmän heillä on voimavaroja hakea tarvitsemiaan tukitoimia lapselle tai koko perheelle. Hyvillä voimavaroilla on ratkaiseva merkitys avun saamisessa. (Sandberg 2016: 31.)

Koska suurin osa lapsista on neuvolan ja varhaiskasvatuksen palveluiden piirissä, haasteet otetaan useimmiten puheeksi juuri näissä palveluissa (Paavola ym. 2010: 3). Perälä ym. (2011) toteavat, että vanhempien kanssa on tärkeää pitää keskusteluyhteys avoinna ja käydä heidän kanssaan aktiivista keskustelua mahdollisista huolista, jotta ammattilaiset pystyisivät tunnistamaan perheen tuen tarpeen jo varhaisessa vaiheessa (Perälä & Salonen & Halme & Nykänen 2011: 86). Vanhempien voimavarat ovat osatekijänä siihen, miten viiveetön tuki toteutuu perheen kohdalla. Jos voimavarat ovat vähäiset, saattaa tarvittava tuki jäädä saavuttamatta. Työntekijän aktiivisuus taas vaikuttaa tuen saavuttamiseen positiivisesti. Näin ollen voidaan todeta, että avun tunnistamiseen, kohdentamiseen ja aktiivisempaan tarjontaan tulisi kiinnittää huomiota. (Tuominen ym. 2011: 193–194.) Sekä työntekijät että perheet näkevät ennaltaehkäisevän perhetyön ja varhaisen tuen merkityksellisenä. Palveluiden oikea-aikaisuus ja tuen tarpeen varhainen tunnistaminen ovat oleellisia tekijöitä, kun pyritään ennaltaehkäisemään korjaaviin palveluihin päätymistä. Koko perheelle kohdennettujen ehkäisevien lastensuojelun palvelujen saatavuus on vähäisempää, kuin suoraan lapselle kohdennetut ennaltaehkäisevät lastensuojelun palvelut, kuten päivähoito ja koululaisten aamu- ja iltapäiväkerhojen toiminta. Kuitenkin asiakkaat kokevat juuri kotiin vietävien palvelujen vastaavan erityisen hyvin perheiden tuen tarpeisiin, sillä usein vanhemmat tarvitsevat konkreettista apua ja ohjausta arjen pyörittämiseen. (Paavola ym. 2010: 15; 21; Perälä ym.

2011: 17.) Jotta hyvinvointia tukevaa työtä on mahdollista tehdä, tulee olla tietoa hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Hyvinvointia tukevan työn toteuttamiseksi vaaditaan myös tahtoa sekä päätöksentekoa ehkäisevän toiminnan puolesta. Ehkäisevästä työstä säästäminen tulee myöhemmin näkymään lastensuojelun korjaavien palvelujen kustannusten nousemisena. (Paananen ym. 2012: 51.)

Rautio (2014) kertoo perhetyön ammattilaisten kokemuksista, joiden mukaan kotiin viety tuki tarjoaa hyvät edellytyksen asiakaslähtöisen työskentelyn toteutumiselle. Perheet myös arvostavat heidän omista toiveistaan ja lähtökohdista tehtyä työtä. Kotikäynnit myös mahdollistavat kotiolojen tarkastelun ja perheeseen tutustumisen heille tutussa ympäristössä. Kotiin viety tuki ja asiakaslähtöinen työskentelyote edesauttavat vuorovaikutuksen ja luottamuksellisen asiakassuhteen muodostumista verrattuna hierarkkisempaan asiakastyöhön, jossa ammattilaiset ottavat vahvemmin asiantuntijan roolin. Myös perheen näkeminen heidän oman elämänsä asiantuntijana edesauttaa luottamuksen syntymistä ja tämä luottamus helpottaa myös vaikeiden asioiden puheeksi ottamista. Perhetyöntekijöiden näkemys on, että osa palvelussa olevista perheistä olisi riskissä päätyä lastensuojelun asiakkuuteen ilman kotiin tehtävää perhetyötä. Jotta perheen tilanteen äärelle on mahdollista pysähtyä ja heidän kanssaan työskennellä, vaaditaan aikaa, mikä siirtää meidät jälleen resurssikysymysten äärelle. Nämä ammattilaisten kokemukset antavat perusteluja vastaavien varhaisen tuen perhetyön muotojen, kuten kotiin tehtävän työn, jatkuvuuden puolesta. (Rautio 2014: 194–196; 198–199.)

3.2 Lastensuojelun korjaavat palvelut

Jos ennaltaehkäisevän työn kautta saatava tuki ei ole riittävää perheen tilanteen parantamiseksi, voidaan perheelle tehdä palvelutarpeen arviointi. Jos sosiaalityöntekijä toteaa, että lastensuojeluasiakkuuden kriteerit täyttyvät perheen kohdalla, voidaan perheen lapsi siirtää lastensuojelun asiakkuuteen, mistä heidän on mahdollista saada vahvempaa tukea. (Heinonen & Väisänen & Hipp 2012: 5). Päävastuu lapsen ja perheen auttamisessa on niillä kunnan palveluilla, missä se luontevimmin toteutuu (Paavola ym. 2010: 3).

Kun lapsella ja sitä kautta perheellä on asiakkuus lastensuojelussa, ja he saavat palveluja lastensuojelun asiakkaana, puhutaan korjaavista palveluista. Korjaavien palvelujen

tarkoituksena on lievittää pahoinvointia, vahvistaa elämänhallintaa, löytää voimaantumisen mahdollisuuksia ja muilla mahdollisilla keinoilla helpottaa vaikeuksien kanssa elävien asiakkaiden elämää. (Nivala & Ryyänen 2019: 285.) Lastensuojelussa ensisijaiset palvelut ovat avohuollon tukitoimet. Avohuollon tukitoimet ovat hyvin laaja valikoima palveluja, joita tarjotaan lastensuojelun asiakkuudessa olevalle perheelle heidän tuen tarpeisiinsa perustuen. Avohuollon tukitoimia ovat muun muassa taloudellinen tuki, lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, perhetyö, perhekuntoutus sekä lukuisat muut lapsen ja perheen hyvinvointia tukevat palvelut. Lapsi voidaan myös sijoittaa kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena. (Lastensuojelulaki 417/2007 36 §, 37 §.) Jos avohuollon tukitoimet eivät ole riittävä apu, on lapsi oikeutettu huostaanottoon ja sijaishuoltoon. Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuoltoa ei lähtökohtaisesti ole tarkoitettu pysyväksi ratkaisuksi, vaan viranomaisilla on velvollisuus tukea lapsen vanhempia siten, että he kykenisivät itse huolehtimaan lapsestaan. (Lastensuojelulaki 417/2007 40 §.) Sijaishuollon päättymisen jälkeen lapsi tai nuori on oikeutettu jälkihuoltoon. Jälkihuolto tarjoaa tukea lapselle ja hänen vanhemmilleen tai huoltajilleen. Jälkihuollossa turvataan esimerkiksi lapsen ja/tai hänen perheensä toimeentulo ja asuminen, jos nämä osa-alueet ovat puutteellisia sijaishuollon päätyttyä. Sijoitettu tai huostaan otettu lapsi on oikeutettu jälkihuoltoon siihen asti, kun hän täyttää 25 vuotta tai kun sijoittamisen jälkeisestä lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä on kulunut viisi vuotta. (Lastensuojelulaki 417/2007 75 §.)

Lastensuojelun asiakasmäärät ovat kasvaneet huomattavasti viimeisten vuosikymmenten aikana. Avohuollon asiakasmäärät ovat yli kaksinkertaistuneet, kuten myös huostaan otettujen lasten osuus. Etenkin teini-ikäisten huostaanotot ja kiireelliset sijoitukset ovat lisääntyneet. Vuonna 2019 kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna 18 928 lasta. Syitä sijoitusten taustalla ovat esimerkiksi perheiden syventyneet ja pitkäaikaiset ongelmat, sekä köyhyys. (Paananen ym. 2012: 41; Forsell & Kuoppala & Säkkinen 2020: 1.)

Lapsiperheiden palvelut ovat vuoden 2015 lakimuutoksen jälkeen monipuolistuneet. Kunnissa on perustettu perhesosiaalityön virkoja sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Palveluiden monipuolistumisesta ja sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin panostamisesta huolimatta lastensuojeluun ohjautuu asiakkaita, joiden tuen tarve edellyttää raskaita ja kalliita tukitoimia. Erityisen ja vaativan tason laitoshoidon tarve on kasvavaa ja myös päihdehoidon tarve on kasvanut erityisesti nuorilla. Sijoitukseen tulevat ja sijoituksessa olevat lapset ovat entistä huonokuntoisempia, eikä nykyinen palvelurakenne

tue näiden lasten kuntoutumista riittävästi. Lastensuojelun, psykiatrian ja perusopetuksen palveluita ei aina pystytä yhteensovittamaan riittävän hyvin. Lastensuojelussa korostuu vanhempien saamaan tukeen liittyvät ongelmat - joko vanhemmat eivät itse kykene sitoutumaan työskentelyyn tai palveluita on hankala saada ja järjestää. (Lastensuojelun Kuusikko-työryhmä 2020: 46.)

3.3 Lastensuojelun haasteita

Suomessa on jo pitkään vallinnut näkemys siitä, että raskaita lastensuojelutoimia joudutaan tekemään liian paljon. Ongelmiin olisi syytä puuttua riittävän varhain peruspalveluissa, sillä varhaisen tuen muodot tuottavat hyviä tuloksia ja säästävät kustannuksia. (Sipilä & Österbacka 2013: 65.) Kuitenkin Lastensuojelun Keskusliiton ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian vuonna 2010 toteuttamassa kyselytutkimuksessa sosiaalityöntekijät toivat ilmi huolen siitä, että heidän mielestään päättäjät eivät välttämättä ymmärrä ehkäisevän lastensuojelun ydintä, sillä he ajattelevat ehkäisevän lastensuojelun toteutuvan kohdentamalla resursseja varsinaiseen lastensuojeluun. Tämän seurauksena muiden toimijoiden tekemään lastensuojelutyöhön ei kohdenneta riittävästi resursseja. Sille olisi kuitenkin selkeä tarve koska tällä hetkellä monissa kunnissa tilanne on niin vaikea, etteivät lastensuojelun sosiaalityöntekijät ehdi hoitamaan edes korjaavan lastensuojelun osuutta. Ehkäisevän lastensuojelun palvelut olisi erityisen tärkeää saada organisoitua jollekin toiselle sektorille. (Paavola ym. 2010: 12–13.) Kyselyssä nousi esiin myös huolestuttavia puutteita kuntien ehkäisevän lastensuojelun palveluissa. Suurin puute näkyi lapsiperheiden kotipalvelussa, tukihenkilöiden ja -perheiden saatavuudessa sekä lasten kuntoutuspalveluissa. Yli 70 % vastanneista (N=494) arvioi nämä palvelut liian vähäisiksi tai niitä ei ollut kunnassa lainkaan tarjolla. (Paavola ym. 2010: 13–14.) Tämä on huolestuttavaa, sillä sosiaalihuoltolain mukaan perheillä on oikeus saada esimerkiksi kotipalvelua lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi (Sosiaalihuoltolaki 1310/2014 19§).

Kehittämistarpeita nähdään myös ennaltaehkäisevään perhetyöhön panostamisessa, sekä varhaisempaan vanhempien tai työntekijöiden havaitsemiin huoliin puuttumisessa. Perheiden vanhemmat kokevat tarpeelliseksi, että apua olisi saatavilla myös virka-ajan ulkopuolella, ja että palvelut sijaitisivat fyysisesti lähellä toisiaan. (Perälä ym. 2011: 60; Kanste & Perälä & Halme 2014: 329–330.) Myös Särkikangas (2020) tuo väitöskirjassaan esiin, että virka-aikoihin keskittyvät palvelut ja toisistaan etäällä olevat

palvelupaikat aiheuttavat perheelle monimuotoisia ajankäytön muutoksia, joka voi tuottaa kaaoksen tuntua perheen arkeen (Särkikangas 2020: 409). Haasteita asettaa myös se, etteivät tukea tarvitsevat perheet aina saa tietoa heille mahdollisista tuista ja palveluista, ja toisaalta palvelujärjestelmän toimimista tai toimimattomuutta voi olla joskus vaikea ymmärtää tai hyväksyä. Vanhemmat saattavat myös kokea, ettei heidän tiedon ja tuen tarpeeseen olla vastattu, mikä voi aiheuttaa hankaluuksia palveluissa. Toisaalta taas tieto yksittäisen perheen ongelmista ei kantaudu toimijalta toiselle. (Meristö & Kantola 2017: 195; Perälä & Salonen & Halme & Nykänen 2011: 58.) Myös perheen tuen tarpeeseen vastaavien palvelujen saatavuudessa voi olla haasteita erityisesti silloin, jos tuen tarpeet koetaan erilaisina eri toimijoiden välillä. Kohtuuttomia ovat usein myös ehkäisevien palvelujen jonotusajat. (Heinonen & Väisänen & Hipp 2012: 7.)

3.4 Lastensuojelun kustannukset

Heinonen ym. (2012) tuovat konkreettisesti esiin kustannuserot varhaisen tuen ja lastensuojelun raskaiden korjaavien palvelujen, kuten kodin ulkopuolelle sijoittamisen välillä. Vuoden kestävän kodin ulkopuolelle sijoittamisen kustannukset ovat jopa 90 000 euroa. Heidän mukaansa tällä samalla rahalla olisi mahdollista kustantaa esimerkiksi intensiivistä perhetyötä seitsemäksi vuodeksi, 400 käyntiä psykiatrisella poliklinikalla, yli 1 000 tapaamista sosiaalityöntekijän kanssa, perheneuvolakäyntejä yli 400 kertaa tai kotipalvelua lähes 3 000 tuntia. (Heinonen & Väisänen & Hipp 2012: 34.) Lastensuojelun kokonaiskustannukset olivat kuusikkokunnissa (Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu) 400,5 miljoonaa euroa vuonna 2019. Ne nousivat edellisvuodesta kaikissa muissa kaupungeissa paitsi Turussa. Kuusikkokuntien luvut siitä, miten suuren siivun kodin ulkopuolelle sijoittamiset vievät lastensuojelun kustannuksista (vuonna 2019 kaikissa kuusikkokunnissa 69,1–83,3 prosenttia), kuvastaa hyvin sitä, miten kallista palvelusta on kyse. Tarkemmin eriteltynä sijoitusten suurimmat kustannukset syntyvät laitoshoidosta. (Lastensuojelun Kuusikko-työryhmä 2020: 24.)

Ehkäisevän työn kustannuksia ja kustannusvaikuttavuutta on vaikea arvioida, sillä siihen sisältyy niin monet peruspalvelut. Leikkaukset lapsiperheiden palveluista kuormittavat lastensuojelua kahdesta syystä. Jos peruspalveluja ei ole tarjolla tai ne eivät vastaa perheen avun tarpeeseen, pääsevät perheiden ongelmat kehittymään pitkälle. Toisaalta perheet hakeutuvat aiempaa enemmän lastensuojelun asiakkaisiksi, sillä palveluja on vain sitä kautta saatavilla. Oleellista on myös muistaa, että aikuisten palvelut, kuten aikuissosiaalityö ja mielenterveyspalvelut, ovat merkittävä työmuoto lastensuojelussa,

mikä jää usein liian vähälle huomiolle. (Heinonen & Väisänen & Hipp 2012: 3–5.) Myös Perälän ym. (2011) mukaan vanhemmat toivoisivat saavansa tukea muun muassa taloudellisiin vaikeuksiin, parisuhdeongelmiin sekä mielenterveys- ja päihdeongelmiin (Perälä ym. 2011: 73).

4 Lapsiperheiden moninaisuus palveluissa

Lapsiperheen määritelmä on, että perheen kotona asuu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi (Tilastokeskus). Kun tässä opinnäytetyössä puhumme perheistä, tarkoitamme lapsiperheitä. Opinnäytetyömme kohderyhmää voidaan nimittää myös pikkulapsiperheiksi. Pikkulapsiperheellä tarkoitetaan perhettä, jossa on alle kouluikäisiä lapsia ja jotka vaativat jatkuvaa hoitoa sekä huolenpitoa. (Törrönen 2012: 16.)

Perheet ovat nykyään hyvin monimuotoisia sekä perherakenteeltaan että elämäntilanteiltaan. Perinteisten ydinperheiden lisäksi on esimerkiksi yksinhuoltajaperheitä, saateenkaariperheitä, uusperheitä ja sijaisperheitä. Myös perheenjäsenten taustat ovat hyvin vaihtelevia, viitaten esimerkiksi etnisyyteen tai vähemmistöasemaan. Elämäntilanteet ovat kullakin erilaiset, eivätkä perheet avun ja tuen tarpeineen taivu samaan muotiin. Näin ollen on tärkeää, että perheille tarkoitetuissa palveluissa huomioidaan jokaisen perheen oma tilanne ja palvelua lähdetään toteuttamaan perheen omista lähtökohdista ja tavoitteista käsin. Palveluita tulee räätälöidä ja elämäntilanteiden erityispiirteet huomioida. Kun palveluissa huomioidaan jokaisen perheen yksilölliset tarpeet, perheen on mahdollista saada juuri sitä tukea, mitä he eniten tarvitsevat. (Kekkonen & Hirvonen 2016; Törrönen 2012: 25.) Julkiset palvelut ovat erityisen tärkeitä etenkin vammaisille, sekä huono-osaisille perheille. Vammaisuuteen lukeutuu myös neuropsykiatriset häiriöt, kuten esimerkiksi ADHD ja autismikirjon häiriö. (Sandberg 2016: 30.) Lapsen perheessä sekä hänen lähiyhteisöissään tulisi panostaa merkityksellisten suhteiden pysyvyyteen ja tukea heidän välistään positiivista vuorovaikutusta. Tämä tukee toimijuuden kasvua, turvan, tuen sekä luottamuksen tunnetta kuin myös edellytyksiä solmia pitkäjänteisiä ihmissuhteita. (Heino 2020: 78.)

Kun Vantaalla selvitettiin satunnaisotannalla kerätyn kyselytutkimuksen avulla lastensuojelun asiakkaina olevien perheiden elämäntilannetta ja palvelujen käyttöä, nousi esiin, että 3–4 vuoden ikä korostui varhaisen tunnistamisen hetkenä. Huomion arvoista oli myös se, että 68 % kyselyyn vastanneista lastensuojelun asiakasperheistä kertoi asiakkuudessa olevalla lapsella olevan neuropsykiatrista oireilua. Tämän perusteella

Lapset SIB Vantaalla asiakkuuden edellytykseksi rajautui lapsen 3–4 vuoden ikä sekä neuropsykiatrisen oireilu. (Heliskoski 2018.)

Lasten neuropsykiatriset häiriöt ovat kehityksellisiä aivojen toimintaan liittyviä häiriöitä. Neuropsykiatrisia häiriöitä ovat mm. ADHD ja autismikirjon häiriöt. Ilman varsinaista diagnoosiakin lapsella voidaan todeta olevan neuropsykiatrista oireilua. Oireilu on jokaisella erilaista riippuen esimerkiksi lapsen eri kehitysvaiheista tai häiriön laajuudesta ja laadusta. Neuropsykiatriset vaikeudet vaikuttavat mm. sosiaaliseen vuorovaikutukseen, kielelliseen ja ei-kielelliseen viestintään, tunteiden ja käyttäytymisen säätelyyn ja oman toiminnan ohjaamiseen. Niihin liittyy usein myös unen, oppimisen, kielenkehityksen ja motoriikan haasteita, mielialanvaihtelua, ahdistus- tai pakko-oireisuutta sekä aistiherkkyyttä. (HUS 2021; Jäntti & Savinainen 2018: 261.) Lapset SIB Vantaan palvelussa olevat asiakasperheet ovat niin kutsuttuja erityisperheitä. Erityisperheellä tarkoitetaan yleisesti perhettä, jossa vähintään yhdellä lapsella on erityisen tuen tarvetta (Särkikangas 2020: 407).

Joskus erityisperheissä palveluilla voidaan katsoa olevan pysyväluonteinen rooli ja merkitys osana arkielämää. Jos perhe käyttää monia palveluja, voi se arjessa näyttäytyä työläänä, hajanaisena ja aikaa vievänä toimintana. Palveluiden käyttöön liittyy paljon toimintoja, jotka rikkovat arjen rutiineja ja aiheuttavat rytmillistä hankausta, kun yhdisteltävänä on erityislapsen hoiva, sekä palveluissa luoviminen ja niiden välillä liikkuminen. Jos jokainen erillinen palvelu edellyttää ylimääräistä työtä, jokainen niistä myös syö asiakkaan jo lähtökohtaisesti rajallisia resursseja, kuten aikaa. Kun arjen ennakointi on hankalaa ja tuttujen toimintojen toistuvuus vähäistä, aiheuttaa se arjen kaaostumista. Nämä ilmiöt yhdessä heikentävät perheen kokemusta oman arjen hallinnasta. Erityisperheiden ja palveluntuottajien yhteisen rytmin muodostumisessa pitäisi nykyistä enemmän huomioida erityisperheiden jo lähtökohtaisesti monimuotoista arjen toimintaa. (Särkikangas 2020: 408–409.) Jos lapsen, nuoren tai muun perheen jäsenen elämään kytkeytyy useita auttajatahoja ja ammattilaisia, olisi perheelle syytä tarjota yhteen sovitettua apua perhekokonaisuutena sekä yksilöinä. Auttajatahot eivät välttämättä ole tietoisia toisistaan ja toistensa toimista, jolloin asiakkaiden ja heidän läheistensä tarpeet, vahvuudet ja voimavarat saattavat tulla sivuutetuksi. Jos toimijoiden välinen yhteydenpito ei toimi, voi riskinä olla, että palvelujärjestelmä tuottaa omalla toimimattomuudellaan jopa uusia ongelmia. Myös inhimillisiin resursseihin, kuten yksilökohtaiseen palveluiden räätälöintiin, tulee panostaa, jos perhe tarvitsee vaativaa monialaista apua. Nämä kuitenkin vaativat sitoutumista ja aikaa. (Rautio 2014: 19; Heino 2020: 78.) Etenkin ennaltaehkäisevissä sosiaali-

ja terveysalan palveluissa voisi olla hyvä tarjota palvelua, jolla mahdollistettaisiin apu arjen tilanteissa, toimivan perhedynamiikan sekä toimivan vuorovaikutuksen mallien luomisessa (Väänänen 2013: 91).

5 Perheiden hyvinvointi ja voimavarat

Hyvinvoinnin käsite rajautuu opinnäytetyössämme subjektiiviseen hyvinvointiin eli henkilön koettuun hyvinvointiin. Se miten ihminen oman hyvinvointinsa kokee, riippuu siitä, minkälaisen painoarvon hän antaa elämän eri osa-alueille. (Diener & Lucas & Oishi 2018.) Subjektiiviseen kokemukseen hyvinvoinnista vaikuttavat käsitys omista vaikuttamismahdollisuuksista omassa toimintaympäristössä, turvallisuuden kokemus sekä koettu luottamus yhteiskunnan eri toimijoihin. Keskeistä on yksilön kokemus tasa-vertaisuudesta toimijana yhteiskunnan muiden toimijoiden kanssa. (Raijas 2008: 15.) Yksilön kokemus hänen omasta hyvinvoinnistaan ei ole luonteeltaan pysyvä, vaan se vaihtelee eletyn elämän mukana (Törrönen 2012: 12–13). Perheiden oma kokemus heidän vaikuttamismahdollisuuksistaan suhteessa omiin elinolosuhteisiin vaikuttaa suoraan arjen koettuun hyvinvointiin. Myös arjen sujuvuus on yksi hyvinvointiin vaikuttava tekijä. (Saari 2011: 254–255.)

Tutkimusten mukaan suomalaiset pitävät tärkeänä sitä, että he pystyvät ottamaan henkilökohtaista vastuuta omasta hyvinvoinnistaan. Merkitykselliseksi nähdään kuitenkin myös lähiverkoston tarjoama tuki, joka rakentaa hyvinvointia. Jos ihminen voi huonosti ja hänen omat voimavaransa ovat rajalliset, ei hänellä ole samalla tavalla kykyä ottaa vastuuta omasta hyvinvoinnistaan. Tällöin muualta saadun tuen merkitys korostuu. (Siltaniemi ym. 2009: 102–103.) Jos hyvinvoinnin ongelmat ovat kasaantuneet terveydentilan, sosiaalisten suhteiden ja taloudellisen tilanteen osalta, läheisiltä saadun tuen merkitys vähenee. Näissä tilanteissa useammin käännytään julkisten sosiaali- ja terveyspalvelujen puoleen, joiden tuki korvaa läheisten tarjoaman tuen. (Siltanen & Perälähti & Eronen & Särkelä & Londén 2009: 106.)

Jokaisella ihmisellä on yksilölliset resurssit ja resurssivaranto, mikä tässä kontekstissa liittyy yksilön kykyyn käyttää hänen omia voimavarojaan. Voimavarat rakentavat perheiden hyvinvointia. Ihminen usein asettaa itselleen hyvinvointia koskevia päämääriä ja tavoitteita, joihin pääseminen ei kuitenkaan ole mahdollista ilman riittäviä resursseja. Jo näitä hyvinvointitavoitteita asettaessa tulee huomioida yksilön resurssit ja se, riittävätkö ne tavoitteiden saavuttamiseen. Resursseja on ulkoisia ja sisäisiä, sekä biologisia ja

kulttuurisia. Ulkoisista voimavaroista voidaan nostaa esimerkiksi perheen toimeentulo sekä asumisolot. Sisäisiä voimavaroja ovat taas hyvä perheen sisäinen dynamiikka ja vuorovaikutus, sekä perheen tärkeiksi kokemat asiat, jotka taas ohjaavat perheen valintoja ja toimintaa. Vaikuttavia tekijöitä ovat myös perheen sosiaaliset verkostot ja palvelujärjestelmä. Sisäiset voimavarat voivat kompensoida ulkoisten voimavarojen puutetta tai negatiivista vaikutusta, sillä sisäisillä voimavaroilla on suurempi merkitys hyvinvoinnille. Kun resursseja on, ja kaikkien eri osa-alueiden voimavarat riittävät, syntyy hyvinvointia. Resurssien ja voimavarojen puute taas on yhteydessä pahoinvointiin. (Räsänen 2014: 220–221; Broberg 2010: 44–48.)

5.1 Lapsen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä

Lapsen hyvinvointiin vaikuttavat sekä perimä että biologinen, psykologinen ja sosiaalinen ympäristö. Myös ylisukupolviset ilmiöt ja sukupolvien ketjussa siirtyvät voimavarat ovat osatekijöitä hyvinvoinnin kokonaiskehityksessä. Lapsena opitut arvot, asenteet ja toimintatavat näyttäytyvät usein aikuisen toiminnassa, niin hyvässä kuin pahassa. (Paananen ym. 2012: 38.) Jokaisen ihmisen lähtökohdat elämässä ovat erilaiset. Lapsella voi jo syntymästään asti olla elämässään riskitekijöitä, jotka voivat vaikuttaa hänen elämänsä kulkuun. Perheessä, johon hän syntyy, voi jo valmiiksi olla erilaisia haasteita esimerkiksi perheenjäsenen sairastumisen tai köyhyyden muodossa. Mitä enemmän riskitekijöitä lapselle kasaantuu, sitä todennäköisempää on, että hänen kehityksensä päättyy ei-toivotulle polulle. Osa näistä riskitekijöistä on yksilön itse ratkaistavissa, kun taas toiset ovat riippuvaisia yhteiskunnan oloista. (Paananen ym. 2012: 38.)

Ongelmien ketjuuntumisesta puhuttaessa tarkoitetaan sitä ilmiötä, kun yksi haaste tai ongelma aiheuttaa toisen ongelman. Tällaisesta esimerkkinä voidaan pitää muun muassa mielenterveysongelmia, joiden on todettu olevan osittain ylisukupolvisia. Mielenterveyden haasteet alkavat usein jo nuorella iällä, mikä voi vaikuttaa negatiivisesti koulussa pärjäämiseen. Tämä taas voi johtaa matalampaan koulutustasoon, mikä on yksi köyhyyden riskitekijöistä. Riskitekijöitä ei tule kuitenkaan yksinomaan tuijottaa, sillä kuten sanakin sen kertoo, kyse on vain riskeistä. Erilaiset suojaavat tekijät, kuten myönteiset ihmissuhteet ja harrastusmahdollisuudet, voivat turvata lapsen kasvua, vaikka riskitekijöitä olisikin. (Paananen ym. 2012: 38–39; Valtioneuvosto 2021: 17.)

Perheiden sosioekonomiseen taustaan liittyen terveyden eriarvoisuus on lisääntynyt. Hyvin toimeentulevien perheiden lapset voivat usein paremmin, sillä he syövät terveellisemmin ja liikkuvat enemmän. Perheet ovat eriarvoisessa asemassa ja lasten hyvinvointi on Suomessa tällä hetkellä polarisoitunut. Myös kriisit, kuten nyt koronakriisi, korostaa hyvinvoinnin polarisaatiota, sillä kriisien haitalliset seuraukset kasaantuvat heikoimmassa asemassa oleville. Palvelujärjestelmässäkkin on paljon eroja eri kuntien välillä, eivätkä palvelut jakaudu tasaisesti, mikä edesauttaa lasten eriarvoistumista myös yhteiskunnallisella tasolla. (Paananen ym. 2012: 40.)

Lasten ja nuorten hyvinvointi on suoraan kytköksissä vanhempien ja koko perheen hyvinvointiin. Vanhemmilla itsellään voi olla kasautuneita ja monimutkaisiakin ongelmia, mikä heijastuu heidän lapsiinsa. Yksi yleisistä ongelmista on köyhyys, joka kuormittaa vanhempien jaksamista ja arjen hallintaa. Köyhyys taas on suorassa yhteydessä lasten sosiaaliseen asemaan, kuten harrastusmahdollisuuksiin. Myös vanhemman mielenterveyden haasteet voivat vaikuttaa lapsen myöhempään hyvinvointiin. Ehkäisevien ja hyvinvointia tukevien palveluiden merkitys korostuu ylisukupolvisten ongelmaketjujen ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. (Paananen ym. 2012: 49; Törrönen 2012: 24–25.)

5.2 Erityislapsen vanhemmuuden tukeminen

Pähkinänsärkijät-verkoston erityislaster vanhemmille teettämässä kyselyssä nousi esiin monia erilaisia toiveita tuen tarpeista. Niitä olivat muun muassa tarve konkreettiselle ja säännölliselle avulle kotiin, arjessa selviytymiseen ja mahdollistamaan pienet vapaahetket, koko perheen huomioiminen, olkapää ja kuunteleva korva, sekä luotettava palvelujärjestelmä. (Lehmuskoski 2019.)

Vanhemman oma hyvinvointi ja kodin arjen sujuminen nähdään ensisijaisina edellytyksinä sille, että lapsella on mahdollisuudet myönteiselle kasvulle (Määttä & Rantala 2016: 210). Erityislaster vanhemmilla on erityinen riski kuormittua haastavassa elämäntilanteessa. Vanhemman pystyvyyskokemukset eli uskomukset ja ajatukset omasta pärjäävyydestä omassa vanhemmuudessaan ovat yhteydessä siihen, miten hän pystyy toimimaan ongelmatilanteissa lapsen kanssa. Vahva pystyvyyden tunne auttaa vanhempaa uskomaan siihen, että sinnikkäällä ja johdonmukaisella toiminnalla hänen on mahdollista onnistua ja päästä tavoitteeseensa. Myönteiset pystyvyyskokemukset ovat yhteydessä vanhemman hyvinvointiin ja kokemukseen omasta toimijuu-

destaan vanhemmuudessa. Toisaalta, jos vanhempi epäilee omia kykyjään selvitä lapsen kanssa, voi se johtaa periksi antamiseen ja epäjohtonmukaisuuteen. Kielteisten pystyvyykokemusten on havaittu olevan yhteydessä myös äidin kokemaan stressiin, masennukseen ja syyllisyydentunteisiin siitä, ettei ole riittävän pystyvä toimimaan lapsensa parhaaksi. Erityislapsen vanhemmat ovat riskissä kokea voimakasta tai jatkuvaa stressiä, jos lapsen kehityksessä ilmenee ongelmia. Autismikirjon lapsen vanhemmat myös kokevat suurempaa sosiaalisen tuen tarvetta, tyytymättömyyttä olemassa oleviin tukiverkostoihin ja oman henkilökohtaisen ajan puutetta. Myös kokemus siitä, etteivät muut ymmärrä ja omaa vanhemmuutta arvostellaan ulkopuolelta, on mahdollinen. Tämä toisaalta saattaa johtaa sosiaaliseen eristäytymiseen. Autismikirjon häiriö perheessä saattaa myös heijastua perheenjäsenten välisiin suhteisiin esimerkiksi parisuhdeongelmina tai sisarusten välisinä huonoina suhteina. Sisarus voi esimerkiksi kokea, ettei saa yhtä lailla huomiota, kuin erityinen sisarus, mikä voi viilentää sisarusten sekä lapsen ja vanhempien välejä. (Vierikko & Helminen 2016: 37–39.)

Pähkinänsärkijöiden teettämässä kyselyssä vanhemmat kaipasivat vertaistukea vanhemmuutensa tueksi (Lehmuskoski 2019). Vertaistuki on yksi keino lisätä hyvinvointia, ja sillä on yhteiskunnallista merkitystä erityisesti haastavissa elämäntilanteissa. Vertaistoiminta mahdollistaa omien voimavarojen löytämisen ja oman vastuunoton elämästä. Vertaistuessa olennaista on samankaltaisessa tilanteessa elävien ja samankaltaisia asioita kokeneiden ihmisten keskinäinen tuki, apu ja kokemusten jakaminen. Vertaisuus-käsitteeseen liittyy vahvasti ajatus siitä, että samoja asioita kokeneilla ihmisillä on kokemukseen perustuvaa asiantuntemusta, jota kelläään muulla ei voi olla. Vertaistoimintaa voidaan toteuttaa eri muodoissa, kuten ryhmätoimintana, kahdenkeskinä tapaamisina ja vapaamuotoisena yhteistoimintana. Vertaistuki voi toteutua myös esimerkiksi internetin keskustelupalstoilla. (Laimio & Karnell 2010: 11–13.)

Niina Mäenpää (2019) on kirjoittanut blogikirjoituksen kerättyään kokemuksia erityislapsien vanhemmilta Pro nepsy nuoret ja lapset -Facebook-ryhmästä. Vaikka kyse on vain blogikirjoituksesta, koemme sen sanoman merkityksellisenä ja tämän opinnäytetyön kontekstissa esiin nostamisen arvoisena. Vanhempien vastaukset ja kommentit näyttävät karulla tavalla sen, mikä järjestelmässä ei heidän näkökulmastaan toimi ja kuinka puutteellista tieto neuropsykiatrisista häiriöistä yhä edelleen on eri palveluissa. Vanhemmat kaipasivat koottua tietoa heille tarjolla olevista tuista ja palveluista. Sen sijaan usean kokemus on se, että palveluja on vaikea saada eikä perheiden tuentarvetta oteta

todesta. Osa vanhemmista jopa kokee, että tietoa pimitetään heiltä, jotta syntyisi säästöjä kustannuksissa. Myös yksilön erityispiirteitä huomioivia räätälöityjä palveluja kaivataan, sillä kaikki neuropsykiatrisesti oireilevat eivät luonnollisestikaan mene kaikki samaan muottiin. Myös vanhemman omat voimavarat koetaan merkityksellisenä tekijänä siinä, että palveluita jaksaa hakea ja byrokratiaa vastaan taistella. Kokemus on, että tukea ei tarjota, ellei sitä osaa kynsin ja hampain vaatia. Vanhemman jatkuvasta taistelusta seurauksena voi taas toisaalta olla vanhemman uupuminen. (Mäenpää 2019.)

6 Opinnäytetyön toteutus

6.1 Tutkimuskysymys

Tutkimusaihe nousi esiin työelämäkumppaniltamme ja heidän tiedontarpeestaan. Lapset SIB-hankkeessa toteutetaan paljon numeerista vaikuttavuusmittausta, mutta laadullisin menetelmin kokemuksia ja ajatuksia palvelusta ei ole kerätty. (Westman 2021.)

Näiden keskustelujen pohjalta opinnäytetyöllemme muodostui yksi tutkimuskysymys.

1. Miten Lapset SIB-hankkeessa asiakkaana olevien vantaalaisperheiden aikuiset ovat kokeneet palvelun vaikuttaneen heidän perheensä hyvinvointiin ja voimavaroihin?

Opinnäytetyömme tuottaa siis tärkeää tietoa koko Lapset SIB hankkeelle. Asiakasperheiden näkökulmasta tämänkaltainen tutkimus mahdollistaa palvelun kehittämisen vastaamaan yhä enemmän asiakkaiden tarpeita.

6.2 Tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivinen tutkimus on perusteltu valinta tutkimusmenetelmäksi, sillä tarkoituksena on kerätä kokemukseen pohjautuva aineisto, joka koostuu informanttien subjektiivisista kokemuksista, jotka eivät ole numeerisesti mitattavissa. Haastattelumuotoinen aineistonkeruu mahdollistaa syvemmän ymmärryksen informanttien kokemuksista (Kananen 2008: 30–32). Laadullinen tutkimus nostaa esiin uusia merkityksiä Lapset SIB palvelukokonaisuudesta, sekä auttaa ymmärtämään palvelussa mukana olevien perheiden tarpeita ja toiveita yhä paremmin. Kiinnostavaa on se, minkälaisia merkityksiä informantit antavat palvelun kautta saamalleen tuelle. (Ruusuvaori & Nikander & Hyvärinen 2010: 16.)

Alkuperäisenä ajatuksena ja työelämäkumppanin toiveena oli kerätä aineisto ryhmähaastattelulla. Kuitenkin koronatilanteeseen ja tietoturvallisuuteen liittyvien seikkojen vuoksi emme saaneet ryhmähaastattelulle tutkimuslupaa Vantaan kaupungilta. Tästä syystä päädyimme keräämään aineiston puolistrukturoiduilla yksilöhaastatteluilla, jotka toteutettiin puhelimitse. Puhelinhaastattelu on pätevä keino kerätä haastatteluaineisto, vaikka toisaalta se on paljon kiistelty etenkin sosiaalitutkimuksessa. Se mahdollistaa joustavan aikataulun sopimisen informantin kanssa ja uudelleen aikatauluttaminen on helpompaa kuin kasvokkain tavatessa. Puhelinhaastattelulle ei tarvitse samalla tavalla varata aikaa esimerkiksi siirtymiin. Informantti voi myös osallistua haastatteluun helpommin, vaikka koko perhe olisi paikalla, siirtymällä esimerkiksi rauhallisempaan tilaan puhumaan tai vain antamalla lasten ymmärtää, että vanhempi on nyt puhelimesta. Puhelinhaastattelun nähdään myös rikkovan haastattelijan ja haastateltavan välistä valtasemaa. Haastateltava voi myös kokea puhelinhaastattelun turvallisemmaksi vaihtoehdoksi kuin sen, että haastatteliija tulisi esimerkiksi hänen kotiinsa. Siinä voi tulla kokemus siitä, että koti ja haastateltava itse olisivat jotenkin arvostelevan silmän alla. Toisaalta luottamuksen rakentuminen voi olla vaikeampaa puhelimen välityksellä ja kasvottomassa haastattelussa tietyt keskustelun nyanssit ja kehonkieli jää saavuttamatta. Yksilöstä riippuen asioista puhuminen voi myös olla joko helpompaa tai vaikeampaa puhelimitse kuin kasvotusten. Puhelinhaastattelussa säilyy siis etäisyys, niin hyvässä kuin pahassa. (Ikonen 2017: 270–275.)

Tavoitteenamme oli saada 4–6 informanttia yksilöhaastatteluihin. Haastatteluihin oli mahdollista osallistua samasta perheestä yhden tai useamman aikuisen. Osallistujan sukupuolella ei ollut merkitystä tutkimukselle. Saimme neljä haastateltavaa opinnäytetyötä varten, joten pääsimme tavoitteeseemme. Informanttien määrä ei ole merkittävä, sillä laadullisessa tutkimuksessa aineiston laatu on määrää tärkeämpi tekijä, eikä informanttien määrällä ole merkitystä tutkimustulosten laatuun (Kananen 2008: 34–35).

6.3 Tutkimuksen aineisto

Vallitseva koronatilanne huomioiden, toteutimme haastattelut puhelimitse minimoidaksemme lähikontaktit. Informanteille kerrottiin informointikirjeessä (liite 1) tutkimuksen tarkoituksista ja siitä, että osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Informointikirjeessä kerroimme myös haastattelun toteutus- ja taltiointimenetelmistä, jotta informanteilla oli

selkeä kuva siitä, mihin he ovat osallistumassa. Haastattelun toteuttamiseksi keräsimme informanteilta heidän puhelinnumeronsa, jotka tuhottiin haastatteluiden jälkeen.

Informantteja lähestyttiin informointikirjeellä SOS-Lapsikylän perhekumppaneiden kautta. Informointikirjeessä oli mukana suostumuslomake, jonka halukkaat haastateltavat täyttivät ja toimittivat perhekumppaneiden kautta Vantaan kaupungin yhteyshenkilölle Tarja Keltolle, joka toimii Vantaalla Lapset SIB projektipäällikkönä. Hän toimitti ne eteenpäin opinnäytetyön tekijöille. Alun perin aineisto oli tarkoitus kerätä kesäkuun aikana 2021, mutta informointikirjeet kulkivat hitaasti taholta toiselle, joten pidensimme aineistonkeruu-aikaa heinäkuulle. Ensimmäisellä kontaktointikerralla saimme sovittua kaksi haastattelua. Olimme yhteydessä asiakasperheisiin uudelleen kesäkuun lopussa perhekumppaneiden kautta. Kerroimme, että toisin mitä informointikirjeessä oli alun perin ilmoitettu, haastatteluihin on mahdollista osallistua myös heinäkuun aikana, heidän itsensä ehdottamana ajankohtana. Toisen kontaktointikerran jälkeen saimme sovittua kaksi haastattelua lisää.

Haastattelut etenivät ennalta laaditun, tutkimuskysymykseen ja opinnäytetyön tavoitteisiin pohjautuvan haastattelurungon mukaan (liite 2), mutta siitä saatettiin poiketa tai kysymysten järjestystä muuttaa keskustelun edetessä. Informantteja oli pyydetty varamaan haastattelulle aikaa yksi tunti, mutta lopulta haastattelujen kestot vaihtelivat suuresti 15 minuutista tuntiin. Tähän vaikutti paljon se, kuinka runsassanaisesti informantit vastasivat haastattelijan esittämiin kysymyksiin. Numeroimme haastattelut lyhenteillä H1–H4.

6.4 Aineiston hallinta ja analysointi

Puhelinhaastattelut tallennettiin sanelimeen, jotta ne oli mahdollista litteroida jälkikäteen. Haastatteluista tehnyt audiotallenteet olivat tallennettuna ainoastaan yhdelle tietokoneelle salasanan taakse ja siihen oli pääsy ainoastaan opinnäytetyön tekijöillä. Aineisto litteroitiin eli kirjoitettiin auki siksi, että sen avulla tutkimusaineisto muuntui helpommin hallittavaan muotoon (Ruusuvoori & Nikander & Hyvärinen 2010: 13). Tässä opinnäytetyössä olimme kiinnostuneita haastatteluiden asiasisällöstä, joten emme käyttäneet litterointimerkkejä, vaan kirjoitimme keskustelut ainoastaan auki tekstimuotoon. Litterointi on tehty lähtökohtaisesti sanasta sanaan, mutta joitain täytesanoja on jätetty

pois tekstistä, jos ne on koettu epäoleellisiksi. (Kallio.) Litteroitu aineisto analysoitiin teemoittelemalla, jotta aineistosta oli mahdollista hahmottaa keskeiset aihepiirit. Teemoittelussa apuna käytimme koodausta eli tässä tapauksessa jokaisella teemalla oli oma väri, joilla saman teemaiset vastaukset merkittiin litteroituun aineistoon. Esimerkki aineiston värikoodauksesta on esitetty alla (kuva 1.). Näin aineistosta oli helppompaa poimia samoihin teemoihin kuuluvat vastaukset. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Etsimme aineistosta yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, joka tuotti meille uutta tietoa ja selkeytti kerättyä aineistoa (Eskola & Suoranta 1998: 140). Opinnäytetyöstä ei ole mahdollista tunnistaa yksittäisiä vastaajia. Kun aineisto oli analysoitu, tulokset raportoitu ja opinnäytetyö hyväksytty, kaikki kerätty aineisto hävitettiin.

<p>No se tota joo no mie otin sinne yhteyttä ja tota sanoin että oltais kiinnostuneita ja ne soitti sieltä pari puhelua ja kartotti vähä meidän tilannetta ja sitte tuli käymään kotona se niinkun se, no kaks ihmistä joista toinen oli sitten meidän perhekumppani ja toinen oli niinkö hänen esimies.</p>	<p>Lapset SIB palveluun asiakkaaksi pääseminen</p>
<p>Me ollaan siis aloitettu just pariterapiakin tässä nyt vielä, että me ollaan tämmöinen kunnan terapiaperhe. Mutta se että semmoinen niinku ymmärrys ehkä siihen omaan rajallisuuteensa. Niinku et koska on ihminen johon voi luottaa että nämä lasten asiat menee eteenpäin. Mun rinnalla on ihminen johon voi luottaa, että vähän niinku todellakin tietää mitä tekee ja mistä ja mitä apua haetaan. Niin tota onhan se niinku onhan se niinku itselle silleen niinku. Ollut hyvin silmiä avaava, että ei tarvi jaksaa taistella aina, ei oo pakko.</p>	<p>Lapset SIB kautta saadut palvelut</p> <p>Voimavarat</p> <p>Lapset SIB-palvelun tuomat hyödyt</p>
<p>No tota, niinkun eniten tavallaan miuu tuo autto toi perhekumppani, niinku mun ajatuksiin että miten ois oisko niinku tavallaan varmaa niinku ihan hyvin niinku menis niinku yleisesti, mutta muutenki mutta siis te on saanu semmosta henkistä tukea tosi paljon niin tietysti se on taas että mun hyvinvointi heijastuu sitten koko perheeseen, että tota siin mielessä.</p>	

Kuva 1. Esimerkki litteroidun aineiston koodauksesta värikoodien avulla.

7 Tulokset

Tässä luvussa on esitelty teemoitellun aineiston tulokset. Aineiston keruussa käytimme haastattelurunkoa, joka oli jaettu kuuteen pääteemaan. Teema 1 oli lähtökohdat, jossa kartoitimme perheen lähtötilannetta avun tarpeen toteamisesta muihin, ennen Lapset SIB:iä saatuihin palveluihin. Teema 2 oli Lapset SIB-asiakkuus, kysyimme palveluun ohjautumisesta ja asiakkaaksi pääsemisestä, sekä asiakkuuden kestosta. Kolmas teema käsitteli kokemuksia saadusta palvelusta. Tämä oli tutkimuskysymyksen kannalta oleellisin teema haastattelussa. Teema 4 käsitteli henkilökohtaista jaksamista vahvistavia tekijöitä. Viides teema keskittyi Lapset SIB-palvelun kehittämiseen. Lopuksi teema 6 antoi mahdollisuuden täydentää vastauksia ja tehdä lisäyksiä jo kysytyihin asioihin. Aineiston analyysin jälkeen huomasimme teemojen pysyneet suhteellisen ennallaan ja jäljittelevän teemahaastattelussa mainittuja teemoja. Aineistosta nousseet teemat on eritelty alalukuihin. Olemme nostaneet aineistosta sitaatteja elävöittämään tekstiä. Teimme kuitenkin päätöksen jättää haastattelujen numeroinnit pois sitaateista, sillä informanteja oli määrällisesti vähän. Näin varmistamme, että vastaajia ei voi tunnistaa aineistosta.

7.1 Palvelut ennen Lapset SIB -asiakkuutta

Osa vastaajista kertoi, että he olivat käyttäneet joitain palveluja ennen Lapset SIB -asiakkuutta. Yksi vastaaja kertoi käyneensä lapsen kanssa esimerkiksi puhe- ja toimintaterapiassa. Yksi vastaaja toi kuitenkin ilmi sitä, miten vaikeaa apua on etsiä ja saada, jos ei itsellä ole sitä kaikkea tietotaitoa niistä palveluista ja tuista, jotka voisivat edesauttaa perheen tilannetta. Palveluihin pääsemisessä oli myös vaikeuksia ja perhe oli kokenut, ettei heidän huoltaan otettu tosissaan.

”Et me ollaan kyllä menty niinku perheenä kyllä niin suoraan sanottuna pers edellä puuhun näissä apua-asioissa että. Meitä on pompoteltu paikasta toiseen ja aina vaan sanottu, että lapsi on niin pieni, lapsi on niin pieni, että sitä me ollaan kuultu koko ajan. Joka helvetin tuutista! Meidän puolia ei otettu millään tavalla niinku tosissaan.”

Osa vastaajista taas kertoi, ettei ollut käyttänyt mitään palveluja aiemmin, vaan apua hakiessaan tai avun tarpeen esiin noustessa heille oli suoraan kerrottu Lapset SIB-palvelusta.

7.2 Lapset SIB-palveluun pääseminen

Lähtökohtaisesti informantit kertoivat, että Lapset SIB-palveluun oli ollut jopa yllättävänkin helppoa päästä. Jonotilanne oli vaihdellut informanttien hakeutuessa palveluun. Toiset vastaajista olivat päässeet aloittamaan palvelussa heti, kun taas toiset olivat joutuneet palveluun useamman kuukauden. Useampi vastaaja kertoi, ettei ollut aiemmin kuullutkaan koko hankkeesta, vaan kaikki olivat saaneet tiedon hankkeesta joltain toiselta toimijalta, kuten perheneuvolasta tai päiväkodista.

7.3 Lapset SIB-hankkeen kautta saadut palvelut

Jokainen Lapset SIB -palvelussa oleva asiakas saa perheelleen perhekumppanin ja tarvittaessa hankkeen kautta voidaan kustantaa muitakin palveluja. Perhekumppani voi myös auttaa perhettä saamaan palveluja kunnalliselta puolelta. Kaikki neljä haastateltavaa kertoivat, että ovat saaneet Lapset SIB -asiakkuuden myötä myös muita palveluja perhekumppanin lisäksi. Useampi haastateltavista oli saanut asiakkuuden alettua lastenhoitopalvelua. Myös erilaiset yksilö- ja pariterapiat olivat järjestyneet asiakkuuden alettua useammalle haastateltavalle. Kaikista haastatteluista ei käynyt ilmi, mitä kautta palvelua oli saatu, mutta ainakin osa oli saatu ostopalveluna yksityiseltä puolelta. Perhekumppani oli tarjonnut ainakin osalle informanteista myös palveluohjausta ja apua erilaisten tukien, kuten vammaistuen, hakemisessa.

”-- kaikki apu mitä me nykyään saadaan, se on, se on niinku meidän perhekumppanin kautta, koska heillä se tietotaito on, että mistä haetaan, miten haetaan, mihin me ollaan oikeutettuja.”

7.4 Lapset SIB -palvelun tuomat hyödyt

Kaikki neljä haastateltavaa toivat esille sen, kuinka kiitollisia ja tyytyväisiä he ovat olleet palveluun. Palvelun koettiin helpottavan perhettä merkittävästi ja yksi haastateltava kuvaili, kuinka ei edes uskaltaisi ajatella heidän perheensä tilannetta nyt, jos he eivät aikoinaan olisi päätyneet Lapset SIB -palvelun asiakkaiksi.

”En mä tiedä missä meidän perhe olisi... Edelleen varmaan pyörittäisi siellä tukiviidakossa ja kukaan ei niinku auttaisi, muuta kuin vähän pajjaisi päähän, että no kyllä se siitä kun hän kasvaa ja näin... -- Mä en edes uskalla ajatella sitä!”

Perhekumppani nähtiin oleellisen tärkeänä palvelussa. Useampi haastateltava kuvaili perhekumppanin olevan tärkeä aikuinen, jonka kanssa on mahdollista keskustella ja jolta voi kysyä mieltä askarruttavia asioita. Yksi haastateltava kuvaili perhekumppania henkiseksi tueksi, mikä heijastui hänen omaan henkiseen hyvinvointiinsa positiivisesti. Asiakkuuden koettiin myös auttaneen palveluiden piiriin pääsemisessä ja antaneen tukea omaan vanhemmuuteen.

7.5 Voimavarat

Kaikki haastateltavat toivat haastatteluissa esille kokemuksen siitä, että Lapset SIB - palvelukokonaisuus on vaikuttanut positiivisesti heidän omaan ja koko perheensä voimavaroihin. Kaikki toivat esille, miten perhekumppanin keskustelutuki ja tietynlainen vanhemmuuden haasteiden jakaminen toisen perheen ulkopuolisen aikuisen kanssa on antanut lisää voimavaroja ja jaksamista arkeen. Myös perhekumppanin positiivisuus ja kannustava asenne koettiin vaikuttaneen myönteisesti omaan oloon. Osa haastateltavista piti myös perhekumppania itsessään voimavarana, sillä perhekumppani pystyi vaatimaan perheelle palveluja ja "taistelemaan" niistä, kun perheen omat voimavarat eivät siihen riittäneet.

"No käytännössä se on auttanut, kun on se toinen aikuinen tukemassa kaikissa vaikeissa asioissa, nii ei tarte olla yksin."

"- - ei tämmöisillä perheillä, ei meillä oo voimavaroja siihen eikä aikaa ruveta jok'ikisen instanssin kanssa taistelemaan, niin sitten se perhekumppani on ollut siinä välissä. Tavallaan se voimavara, joka on hoitanut niitä asioita meidän puolesta."

Yksi haastateltava kertoi, kuinka hän on hyötynyt palvelukokonaisuuden kautta saadusta kodinhoitoavusta. Sen ansioista hän koki saaneensa enemmän aikaa itselleen ja perheelleen, mikä on vaikuttanut positiivisesti koko perheen hyvinvointiin. Useampi haastateltava kertoi myös siitä, miten työskentelyn myötä on saanut rohkeutta vaatia palveluja ja saanut ymmärrystä kaikista niistä tuista ja palveluista, mihin he ovat perheenä oikeutettuja. Nämä tuet ja palvelut ovat taas antaneet lisää voimavaroja arkeen ja ymmärrystä oman perheen tilanteesta. Yksi haastatelluista kertoi, että työskentely on auttanut häntä ymmärtämään oman rajallisuutensa ja sen, ettei tarvitsekaan pärjätä yksin, vaan apua on saatavilla.

”Mutta se että semmoinen niinku ymmärrys ehkä siihen omaan rajallisuuteensa. - - Niin tota onhan se, niinku itselle silleen ollut hyvin silmiä avaava, että ei tarvii jaksaa taistella aina, ei oo pakko.”

Osa haastateltavista koki myös lisääntyneen ymmärryksen lapsen neuropsykiatrisista haasteista vaikuttaneen positiivisesti perheen hyvinvointiin ja voimavaroihin. Lapsen oireille on löytynyt syy ja sen kanssa elämiseen keinot. Lisääntynyt ymmärrys myös auttaa suhtautumaan lapseen ymmärtäväisemmin, jolloin perheen kuormitus vähenee. Haastateltavilla oli myös hyvä ymmärrys siitä, miten heidän henkilökohtainen parantunut hyvinvointinsa heijastuu koko perheeseen positiivisesti.

”Monesti olen sanonut sitä, että perhekumppanuus on ollut parasta mitä meidän perheelle on tapahtunut, niinku oikeasti ihan käsi sydämellä. Se on parasta mitä meidän perheelle on tapahtunut, koska me ollaan saatu niin paljon tukea, me ollaan saatu niin paljon apua ja nimenomaan se, että on joku ihminen, että mä voin luottaa siihen, että menee meillä mikä tahansa ovi kiinni ja meitä ei oteta johonkin asiakkuuteen, niin meidän perhekumppanilla on jo valmiiksi suunnitelma, mitä sitten mitä nyt tehdään.”

7.6 Palvelun kehittäminen

Neljän haastattelun perusteella palvelusta ei noussut negatiivisia ajatuksia tai suuria kehitysehdotuksia. Ainoat ehdotukset liittyivät siihen, miten palvelua voisi olla tarjolla laajemmin mahdollisimman monelle perheelle. Haastateltavilla oli myös pelko palvelun mahdollisesta päättymisestä Vantaalla, mikä on ilmeisesti ollut keskustelussa kuluneiden kuukausien aikana.

”No siis ainoa huoli mulla se että toi konserni jatkuu, että se mitä olen nyt kuullut ja lukenut lehdistä niin nythän sitä yritetään niinku jyrätä alas. Mikä on musta ihan niinku järjetöntä! - - kerrankin kaupungilla joku palvelu mikä toimii! Se nyt on tietenkin mun suurin huoli, että me menetetään tämä perheenkumppani tässä jossain välissä, että se on niinku tosi tosi iso huoli - -.”

”Kai ne sitten siellä kaupunkitasolla vain katsoo euroja ja sitten ne ei näe niinku mitään. Kun nimenomaan tämä siis niinku pitkässä juoksussa säästää niitä euroja kaupungilta, kun vältytään sitten kaikilta osastoilta ja pahimmassa tapauksessa huostaanotolta ja kaikelta tämmöiseltä, että tän ennaltaehkäisevämpää ennaltaehkäisevä toiminta ei voi olla.”

”Oon kyllä sanonu kaikille kavereille, lapsiperhekavereille että olispa kaikilla tommonen perhekumppani. Kaikilla kuitenkin niitä omia haasteita.”

8 Johtopäätökset

Tässä opinnäytetyössä tavoitteena oli selvittää Lapset SIB-palvelussa asiakkaina olevien perheiden kokemuksia palvelun vaikutuksista heidän perheensä hyvinvointiin ja voimavaroihin. Tämä tutkimuskysymys mielessämme haastattelimme neljä Lapset SIB -palvelussa asiakkaana olevaa vanhempaa. Aineisto osoittaa selkeästi sen, että Lapset SIB -palvelulla on ollut kokonaisvaltaisesti positiivinen vaikutus asiakkuudessa olevien perheiden elämään.

Kaikki haastatellut ovat erityislasten vanhempia. Heidän lapsellaan on neuropsykiatrista oireilua, ja osalla myös diagnoosi neuropsykiatrisesta häiriöstä. On yleisesti tunnistettu, että neuropsykiatrisesti oireilevien ja erityislasten vanhemmuus haastaa eri tavalla, kuin neuronormaalien lasten vanhemmuus (Ekebom 2020: 50; Nepsylapsi ja vanhempien tunteet 2021). Näin ollen erityisperheet kaipaavat arkeensa myös usein enemmän tukea ja julkiset palvelut ovatkin erityisen merkityksellisiä näille perheille (Sandberg 2016: 30). Ensisijainen määrittäjä palveluiden tarpeelle tulisi olla perheiden oma kokemus heidän tilanteestaan ja palvelun tarpeestaan. (Paavola ym. 2010: 23.) Vanhemmat saattavat kuitenkin kokea, ettei heidän tiedon ja tuen tarpeeseen olla vastattu, kun taas toisaalta tieto yksittäisen perheen ongelmista ei kantaudu toimijalta toiselle. (Meristö & Kantola 2017: 195; Perälä & Salonen & Halme & Nykänen 2011: 58.) Useammassa haastattelussa nousi esiin, että eri palveluiden hakemisessa ja saamisessa oli ollut hankaluutta ennen Lapset SIB -palveluun pääsyä. Perhekumppanin kanssa työskentely oli kuitenkin helpottanut avun saamista, sillä työntekijä oli pystynyt käyttämään omaa ammattitaitoaan apuna palveluiden ja tukien hakemisessa perheen kanssa.

Ennaltaehkäisevä lastensuojelu on tärkeä osa-alue lasten ja perheiden palveluissa niin inhimillisestä kuin taloudellisestakin näkökulmasta. Ennaltaehkäisevissä palveluissa oleellista on niiden oikea-aikaisuus sekä se, että perhe saa nimenomaan sitä apua ja tukea, mitä he itse kokevat tarvitsevansa. Avun tarpeen varhaiseen tunnistamiseen ja oikeiden palvelujen saamiseen oikea-aikaisesti vaikuttavat muun muassa luottamuksellisen asiakassuhteen rakentuminen, dialogisuus, asiakkaan voimavarat sekä työntekijän aktiivisuus. (Tuominen ym. 2011: 193–194) Perheiden elämäntilanteen erityispiirteet tulee huomioida palveluja räätälöidessä. Tällöin perheen on mahdollista saada juuri sitä tukea, mitä he eniten tarvitsevat. (Kekkonen & Hirvonen 2016; Törrönen 2012:

25.) Haastateltavat toivat esiin sitä, miten perhekumppani on todella kuullut heidän tarpeitaan ja pyrkinyt työskentelemään perheen tarpeista käsin. Kaikista haastatteluista paistoi läpi myös täysi luottamus perhekumppania kohtaan.

Perhekumppani nähtiin aktiivisena auttajatahona, joka pyrki tukemaan haastateltujen perheitä kaikin hänelle mahdollisin tavoin. Useampi haastateltava toi esiin myös perhekumppanin merkitystä kuulevana korvana, sellaisena perheen ulkopuolisena ihmisenä, johon on helppo tukeutua vaikeiden asioiden painaessa mieltä, ja jolla toisaalta oli ammatillista näkemystä ja osaamista. Perhekumppani oli myös auttanut konkreettisissa asioissa, kuten tukien hakemisessa, palveluihin hakeutumisessa ja muissa kuormittavissa arjen toiminnoissa. Näistä syistä johtuen perhekumppanin koettiin vaikuttaneen positiivisesti haastateltujen omaan hyvinvointiin. Useampi haastatelluista vanhemmista ymmärsi ja osasi sanoittaa sen, että heidän oman hyvinvointinsa kohentuminen on vaikuttanut positiivisesti koko perheen hyvinvointiin. Työskentelyn tuoma kevyempi olo on myös elvyttänyt omia voimavaroja ja jaksamista arjessa. Riittävät voimavarat ovatkin yksi hyvinvoinnin rakentumisen peruspilareista (Räsänen 2014: 220–221; Broberg 2010: 44–48).

Perheiden tuentarve usein korostuu, jos perheen sisällä on useampia haasteita ja kuormittavia tekijöitä (Särkikangas 2020: 408–409). Haastatellut kertoivat, että olivat Lapset SIB -palvelukokonaisuuden kautta saaneet monia erilaisia palveluja, suurimman osan ostopalveluna. Useammalla haastatelluista vanhemmista oli esimerkiksi käynnistynyt oma terapia Lapset SIB -palvelun kautta. Myös perheen lapsi oli useammassa perheessä saanut Lapset SIB -asiakkuuden myötä muita palveluja. Kotiin oli myös ostettu hankkeen rahoittamana lastenhoitoa. Haastatellut vanhemmat eivät osanneet arvottaa saamiaan palveluja, sillä he kokivat kaikki merkityksellisiksi. Eri palvelut vastasivat myös eri tuentarpeisiin. Lastenhoitoapu mahdollisti esimerkiksi yhdelle vanhemmalle yhteisen ajan perheen vanhemman lapsen kanssa, joka oli aiemmin jäänyt vähemmälle huomiolle nuoremman sisaruksen viedessä suuremman huomion haasteineen. Eräs vanhempi taas kertoi, että he ovat puolisonsa kanssa alkaneet käymään pariterapiaa. Hyvinvoivalla parisuhteella taas koettiin olevan suora yhteys koko perheen hyvinvointiin. On myös merkityksellistä, että haastatellut vanhemmat toivat esiin, että Lapset SIB -hankkeen kautta saadut tai perhekumppanin avulla haetut palvelut olivat niitä palveluja, joita perhe itse koki tarvitsevansa.

Varhaisen tuen viiveetöntä saamista tarkasteltaessa keskeisimpiä asioita ovat avun saamisen kesto ja oikea-aikaisuus, palveluiden ja asiakkaiden tarpeiden kohtaaminen, asiakkaiden kokema hyöty palveluista sekä asiakkaiden tietoisuus saatavilla olevista palveluista. (Tuominen ym. 2011: 183–184.) Opinnäytetyön tulokset viittaavat siihen, että nämä kaikki osa-alueet ovat onnistuneet Lapset SIB Vantaan palvelun toteutuksessa. Haastatellut vanhemmat toivat haastatteluissa esiin olevansa tyytyväisiä saamaansa palveluun, jossa ainoana huolenaiheena oli palvelun mahdollinen päättymisen. Avun oikea-aikaisuudesta voidaan toki käydä keskustelua, sillä useampi haastateltava toi esiin sen, että eivät olleet ennen Lapset SIB -asiakkuutta saaneet niitä palveluja, jotka olisivat itse kokeneet tarpeellisiksi. Kuitenkin, Lapset SIB -palvelu on luonteeltaan tehostettua ja perhekumppani tekee tiivistä yhteistyötä perheen kanssa. Haastattelujen pohjalta voisi ajatella, että haastatelluille perheille Lapset SIB -palvelu on ollut oikea-aikaista. Haastatellut vanhemmat toivat kaikki esiin sen tosiasian, että Lapset SIB -palvelukokonaisuus on vaikuttanut positiivisesti heidän perheensä hyvinvointiin ja voimavaroihin. Tämä palvelu on vastannut heidän perheensä tämänhetkiseen tuen tarpeeseen ja vaikuttanut perheeseen positiivisesti, mikä loppujen lopuksi on merkityksellistä.

8.1 Jatkotutkimus ja tulosten hyödyntäminen

Tässä opinnäytetyössä kerättiin aineisto palvelussa asiakkaina olevilta vanhemmilta, tarkastellen heidän omia kokemuksiaan palvelusta. Tämä rajaus oli opinnäytetyön laajuuteen nähden tarpeellinen. Olisi kuitenkin kiinnostavaa verrata näitä kerättyjä asiakkaiden kokemuksia perhekumppanien näkemykseen siitä, miten he näkevät työskentelyn vaikuttaneen perheiden hyvinvointiin. Tällöin olisi mahdollista verrata, poikkeavatko näkemyksen toisistaan ja nousisiko ammattilaisen näkökulmasta eri asiat keskiöön. Opinnäytetyön aineisto jäi myös kapeaksi, eikä tuloksia voida yleistää. Tarvetta voisi olla täydentävälle selvitykselle, jotta olisi mahdollista muodostaa laajempi kokonaiskäsitely asiakkaiden kokemuksista. Tämän opinnäytetyön aineisto on määrällisesti pieni, joten tuloksia ei sellaisenaan voi yleistää eikä siitä voida vetää laajempia johtopäätöksiä. Vastausten ollessa kuitenkin hyvin samansuuntaisia, uskallamme sanoa, että tämän kaltaiselle palvelulle on tarvetta nyt ja tulevaisuudessa.

Toivomme, että tällä opinnäytetyöllä on painoarvoa, kun tulevaisuudessa punnitaan palvelun jatkoa. Useampi haastatteluun vastanneista toi esiin näkemyksen siitä, kuinka palvelua olisi tarpeellista laajentaa, ja miten jokainen perhe varmasti hyötyisi omasta

perhekumppanista. Tämä on tärkeä näkökulma ja tuo esiin palvelun vaikuttavuutta sekä korostaa ennaltaehkäisevän lastensuojelun merkitystä perheiden elämässä.

Alun perin opinnäytetyön aineisto oli tarkoitus kerätä ryhmähaastattelulla, joka olisi tarjonnut osallistujille mahdollisuuden vertaisuuden kokemukseen. Keskustellessamme Riikka Westmanin kanssa opinnäytetyöstä, hän nosti esiin vertaistuen ja ehdotti ryhmämuotoista haastattelua, joka olisi voinut samalla tarjota vertaistukea asiakkaille. Vaikka asia ei noussutkaan esiin opinnäytetyön tuloksissa, usein erityislasten vanhemmat saattavat kaivata vertaistukea (Lehmuskoski 2019). Näin ollen voisi olla hyödyllistä mahdollistaa Lapset SIB -palvelussa asiakkaina oleville perheille vertaistukea joko toisista palvelussa olevista perheistä tai laajemmin erityislasten vanhempien kesken. Tämä on mielestämme kehittelyn arvoinen ajatus, joka voisi olla pian mahdollinen koronatilanteen helpottaessa, jolloin vertaisryhmien tapaamiset olisi mahdollista järjestää turvallisesti.

8.2 Eettiset kysymykset

Tässä opinnäytetyössä noudatimme hyvää ja tieteellistä käytäntöä sekä tutkimuseettisiä periaatteita toimien rehellisesti ja huolellisesti läpi opinnäytetyön toteutuksen sen kaikissa vaiheissa (Kuula 2011: 34). Haimme opinnäytetyötä varten sen vaatimat luvat Vantaan kaupungilta ja esittelimme tutkimussuunnitelmamme yhteistyötahoille. Aineistonkeruu aloitettiin vasta, kun olimme saaneet siihen tarvittavat luvat (Vantaan kaupunki).

Kunnioitimme jokaisen tutkimukseen osallistuvan henkilön itsemääräämisoikeutta. Palvelussa mukana olevat informointikirjeen vastaanottaneet vanhemmat saivat itse päättää osallistumisestaan, sekä haastatteluun osallistuessaan päättää, mihin kysymyksiin haluavat vastata ja mihin eivät. (Ranta & Kuula-Luumi 2017: 414.) Jotta tutkimukseen osallistuva pystyi muodostamaan mielipiteensä osallistumisestaan, lähetimme jokaiselle osallistujalle informointikirjeen perhekumppaneiden kautta, jossa kerroimme heille avoimesti ja selkeästi tutkimuksen tarkoituksesta, toteutustavasta sekä kerättävien tietojen käyttötarkoituksesta (Kuula 2011: 61–62). Informointikirjeessä oli liitteenä myös suostumusasiakirja, jonka informantit täyttivät ja toimittivat Perhekumppaneiden ja Vantaan kaupungin kautta opinnäytetyön tekijöille.

Tutkimme myös tutkimuseettisiä vaatimuksia ja päädyimme siihen, että tutkimuksemme ei vaadi erillistä eettistä ennakkoarviointia. Perustelemme tämän sillä, ettei tutkimuksessamme puututtu tutkittavien fyysiseen koskemattomuuteen, eikä tutkimukseemme osallistunut alle 15-vuotiaita. Tutkimuksessamme ei myöskään esitetty voimakkaita ärsykyksiä eikä tutkimukseen osallistuville tai heidän läheisilleen koitunut henkistä haittaa tai turvallisuusriskiä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019: 16.)

9 Lopuksi

Tulevina sosiaali-alan ammattilaisina olemme molemmat kiinnostuneita perheiden kanssa tehtävästä työstä, sekä ennaltaehkäisevän lastensuojelun työkentästä. Tästä syystä Lapset SIB-hanke oli luonteva valinta opinnäytetyön työelämäkumppaniksi. Kiinnostuimme hankkeesta myös vaikuttavuusinvestoinnin vuoksi. Lapset SIB on yksi vaikuttavuusinvestoinnin muoto, jossa rahaa sijoitetaan tarkoituksena tuottaa hyvinvointia taloudellisen tuoton lisäksi. Rahan tekeminen ihmisten hyvinvoinnin kustannuksella oli ensimmäinen ajatuksemme ja se kuulosti aluksi vähintäänkin epäilyttävältä. Halu tutustua enemmän tällaiseen kokonaisuuteen, jossa taloudellinen sekä hyvinvoinnin kasvu kulkevat käsi kädessä, oli toinen motiivi lähteä tekemään opinnäytetyötä Lapset SIB -hankkeelle. Nyt opinnäytetyöprosessin ollessa loppusuoralla näkemyksemme on, että vaikuttavuusinvestointi on hyvä mahdollisuus monipuolistaa palvelutarjontaa ja mahdollistaa toimintoja, jotka eivät julkisilla varoilla olisi välttämättä mahdollisia.

Opinnäytetyön alusta loppuun saattaminen oli yhtäältä haastava prosessi, mutta toisaalta myös hyvin mielenkiintoinen, ja kokonaisuudessaan tarpeellinen oppimiskokemus. Ensimmäisen kerran tapasimme yhteistyökumppanin tammikuussa 2021 ja nyt marraskuussa prosessi on tullut päätökseensä. Koronapandemia asetti omat rajoitteensa opinnäytetyön toteutukselle. Sen johdosta ensimmäinen tutkimuslupahakemuksemme ei mennyt läpi, sillä ryhmähaastattelua ei voinut toteuttaa kasvatusten kokoontumalla, mutta toisaalta Vantaan kaupunki ei myöskään näyttänyt vihreää valoa verkossa tapahtuvalle ryhmähaastattelulle. Samasta syystä myös yksilöhaastattelut toteutettiin lopulta puhelinhaastatteluina. Me opinnäytetyöparina työskentelimme pitkälti myös etäyhteyksien välityksellä. Tämän myötä olemme toisaalta oppineet hyödyntämään entistä paremmin verkkovälitteisiä alustoja.

Opinnäytetyömme aineisto jäi kapeaksi haastattelujen määrän jäädessä vain neljään ja niiden ollessa suhteellisen samansuuntaisia keskenään. Olimme kuitenkin tyytyväisiä jo tähän haastattelujen määrään, sillä Perhekumppaneilta saimme alustavasti kommentteja siitä, etteivät he usko monenkaan ilmoittautuvan haastatteluun. Haastattelujen tekeminen oli mielenkiintoinen kokemus. Nyt jälkikäteen olisimme muotoilleet haastattelukysymyksiä hieman toisin ja liittäneet sinne muutaman uuden teeman. Olisi esimerkiksi ollut kiinnostavaa kuulla, millaisia haasteita perheessä on, jonka perusteella he ovat päätyneet Lapset SIB palvelun asiakkaiksi ja mitkä ovat niitä asioita, jotka haasta-

vat perhettä arjessa. Myös vertaistuen tarpeesta olisi voinut kysyä, sillä se oli alkuvaiheessa puheissa tutkimusmenetelmää pohtiessamme. Siihen liittyen olisi voinut jo alustavasti selvittää, olisiko haastatelluilla vanhemmilla halukkuutta osallistua jonkinlaiseen vertaistoimintaan. Seuraavan kerran laadullista tutkimusta tehdessämme, osaamme pohtia haastattelukysymyksiä taas uudesta näkökulmasta, tästä työstä oppineina. Kuitenkin koemme onnistuneemme aineistonkeruussa ja tässä opinnäytetyössä kokonaisuudessaan, sekä ylittäneet itsemme luomalla laajan ja yhtenäisen tuotoksen. Tämän prosessin aikana olemme näyttäneet toteen itsellemme sen, miten paljon, sattunnaisista epäilyksen ja epätoivon tunteista huolimatta, olemme näinä sosionomiksi opiskelun vuosina oppineet ja miten paljon osaamista viemme mukanaamme työelämään.

Ennaltaehkäisevä työ on merkityksellinen ja vaikuttava osa lastensuojelun kenttää ja muita sosiaalialan palveluja. Sen merkitys on yleisesti tiedossa ja asia on ollut käsitellyssä myös päättäjien tasolla. Myös meidän opinnäytetyössämme haastateltujen asiakkaiden viesti oli, että Lapset SIB:n kaltaiselle ennaltaehkäisevälle ja asiakkaiden tarpeisiin vastaavalle palvelulle on tarvetta. Asiakkaiden näkökulman esiintuominen on tärkeää, jotta todella voidaan nähdä palvelujen merkitys perheiden elämässä, sekä palvelun mahdolliset puutteet asiakkaan näkökulmasta. Toivomme, että ennaltaehkäisevän työn suhteen mennään sanoista tekoihin ja siihen aletaan panostamaan nykyistä enemmän. Palveluita suunniteltaessa on tärkeää ottaa huomioon perheiden monimuotoisuus ja erilaiset elämäntilanteet, jotta palvelut tukevat perheiden arkea ja hyvinvointia, eivätkä kuormita sitä. Huomion arvoista on taloudellinen näkökulma, jossa ennaltaehkäisevällä työllä säästetään pidemmällä aikavälillä raskaampien, korjaavien ja kalliimpien palvelujen kustannuksissa. Kuitenkin meille henkilökohtaisesti merkityksellisempänä näyttäytyy näkökulma, jossa ihmisiä ja perheitä halutaan auttaa riittävän varhaisessa vaiheessa niin, että he välttyvät suuremmilta elämän kriiseiltä. Ennaltaehkäisevällä työllä on mahdollista ennaltaehkäistä ihmisten pahoinvointia, mikä on mielestämme kaikkein oleellisin asia ja meidän tärkein tehtävämme sosiaalialan ammattilaisina.

Lähteet

- Broberg, Mari 2010. Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väestöntutkimuslaitoksen julkaistusarja D 52. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto. 44. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/12/820ca5c6-uusperheen-voimavarat-ja-lasten-hyvinvointi_broberg_2010.pdf>. Viitattu 22.3.2021.
- Diener, Ed & Richard E. Lucas, Richard E. & Oishi, Shigehiro 2018. Advances and Open Questions in the Science of Subjective Well-Being. Collabra: Psychology 4 (1). <<https://online.ucpress.edu/collabra/article/4/1/15/112974/Advances-and-Open-Questions-in-the-Science-of>> Viitattu 25.3.2021.
- Ekebom, Hanna 2020. Lapsiperhepalvelut nepsy-lapsiperheen vanhemman kokemana. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu -tutkielma. <<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/70953/URN%3ANBN%3Afi%3Aaju-202006295139.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Viitattu 2.11.2021.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Analyysitavat. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Forsell, Martta & Kuoppala, Tuula & Säkkinen, Salla 2020. Lastensuojelu 2019. Lastensuojeluilmoitusten määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Tilastoraportti 28/2020. THL. 1. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140215/Tr28_20.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 23.2.2021.
- Heino, Tarja 2020. Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa. Raportti 12/2020. Helsinki: THL. 78. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140861/RAP2020_012_Mik%c3%a4%20auttaa_22022021.pdf?sequence=9&isAllowed=y>. Viitattu 8.2.2021.
- Heinonen, Hanna & Väisänen, Antti & Hipp, Tiia 2012. Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät? Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto ja THL. 3–34. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Miten_lastensuojelun_kustannukset_kertyvat.pdf>. Viitattu 9.2.2021.
- Heliskoski, Jonna 2018. Case V: Pirkanmaan maakunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman valmistelutyö. Valtakunnalliset LAPE-päivät 2018. Seminaaritallenne. THL:n seminaarit ja koulutukset. <<https://www.youtube.com/watch?v=gUZj4hnnPyQ>>. Viitattu 14.8.2021.
- HUS 2021. Neuropsykiatriset häiriöt lapsella. <<https://www.hus.fi/hoidot-ja-tutkimukset/neuropsykiatriset-hairiot-lapsilla>>. Viitattu 22.9.2021.
- Ikonen, Hanna-Mari 2017. Puhelinhaastattelu. Teoksessa Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvoori, Johanna (toim.). Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. 270–275.

Jäntti, Essi & Savinainen, Riitta (toim.) 2018. Nepsy: Erityistä elämää. Karisto Oy. E-kirja.

Kallio, Aku. Litterointi. Tietoarkisto. Tampereen Yliopisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/litterointi/>>. Viitattu 6.7.2021.

Kanste, Outi & Perälä, Marja-Leena & Halme, Nina 2014. Päätöksenteko ja kehittämistarpeet lasten ja perheiden palveluissa: onko vanhempien, työntekijöiden ja johtajien näkemyksissä eroja? *Hoitotiede* 26 (4). 322–344.

Kekkonen, Marjatta & Hirvonen, Salla (toim.) 2016. Perhetutkimuksen päivät 2016 – Moninaiset perheet. Abstraktikirja. THL Työpöytä 9/16. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130356/URN_ISBN_978-952-302-639-1.pdf?sequence=1>. Viitattu 24.8.2021.

Kääriälä, Antti & Keski-Säntti, Markus 2020. Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret: ennen teini-ikää ja teini-iässä sijoitettujen nuorten määrät ja taustat vuoden 1997 syntymäkohortissa. Teoksessa Heino, Tarja (toim.). Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa. Raportti 12/2020. Helsinki: THL. 41–51. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140861/RAP2020_012_Mik%c3%a4%20auttaa_22022021.pdf?sequence=9&isAllowed=y>. Viitattu 8.2.2021.

Laimio, Anne & Karnell, Sonja 2010. Vertaistoiminta – kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa Laatikainen, Tanja (toim.). Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA. 10–19. <https://a-kiltojenliitto.fi/akilta/wp-content/uploads/2015/02/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf>. Viitattu 6.9.2021.

Lapset SIB Vantaa 2020. Vantaan kaupunki. Päivitetty 1.9.2020. <https://www.vantaa.fi/terveys-ja_sosiaalipalvelut/lapsiperheiden_palvelut/tukea_lapselle_ja_nuorelle/lapset_sib_vantaa>. Viitattu 8.2.2021.

Lasten ja nuorten SIB! Siis mikä? 2018. Sitra. Päivitetty 7/2019. <<https://www.sitra.fi/artikkelit/lapset-ja-nuoret-sib-kysymyksiä-ja-vastauksia/>>. Viitattu 8.2.2021.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 1.1.2008. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>>. Viitattu 16.10.2021.

Lastensuojelun Kuusikko-työryhmä 2020. Kuuden suurimman kaupungin lastensuojelun palvelut ja kustannukset vuonna 2019. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 1/2020. Helsinki: Edita Prima Oy. 24–46. <https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/20_06_11_Kuusikko_Lastensuojelu_2019.pdf>. Viitattu 23.2.2021.

Lehmuskoski, Katri 2019. Erityislasten vanhemmuuden tukeminen. Pähkinänsärkijät. Psykologia-messut, Espoo. <<https://kvps.fi/wp-content/uploads/2020/04/Erityislasten-vanhemmuuden-tukeminen.pdf>>. Viitattu 11.10.2021.

Meristö, Tarja & Kantola, Tarja 2017. Lastensuojelun tulevaisuudet? Case Porvoon polku ennakoivaan virtuaaliskenaarioon. Finnish Journal of eHealth and eWelfare 9 (2–3). 194–202.

Mitä on lastensuojelu?. Lastensuojelun käsikirja. THL. <<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>>. Viitattu 25.2.2021.

Mäenpää, Niina 2019. Järjestelmä on rikki. Nepsy-lapsia syrjäytetään yhteiskunnasta. Blogi-kirjoitus. Dialogi-verkkomedia. Diakonia-ammattikorkeakoulu. <<https://dialogi.diak.fi/2019/12/18/jarjestelma-on-rikki-nepsy-lapsia-syrjaytetaan-yhteiskunnasta/>>. Viitattu 16.10.2021.

Määttä, Paula & Rantala, Anja 2016. Tavallisen erityinen lapsi. Onnistuneen yhteistyön arvoitusta ratkomassa. PS-kustannus.

Nepsylapsi ja vanhempien tunteet. NäeNepsy -sivusto. <<https://naenepsy.fi/tieto/nepsylapsen-vanhemmille/>>. Viitattu 3.11.2021.

Nivala, Elina & Rynänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka – Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Gaudeamus.

Paananen, Reija & Eriksson, Johan & Santalahti, Päivi & Solantaus, Tytti & Taanila, Anja & Gissler, Mika 2012. Aikuisien ongelmat, lasten murheet – lapsuus ja myöhempi hyvinvointi. Teoksessa Reivinen, Jukka & Vähäkylä, Leena (toim.). Kansan terveys, yksilön hyvinvointi. Helsinki: Gaudeamus. 38–51.

Paavola, Auli & Honkavaara, Pirjo & Muuronen, Kaisu & Mäkinen, Päivi & Tolonen Mervi & Varsa, Marjo 2010. Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Lastensuojelulain vaikutukset eri ammattiryhmien toimintaan: Mikä toimii, mikä takkuaa, mitä pitäisi kehittää? Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. 3–23. <https://www.talentia.fi/wp-content/uploads/2017/03/Ehkaisevan_lastensuojelun_kirjava_todellisuus.pdf>. Viitattu 17.2.2021.

Perhekumppani – Rinnallakulkija elämän haasteisiin 2021. SOS-Lapsikylä. <<https://www.sos-lapsikylya.fi/perhekumppani>>. Viitattu 8.2.2021.

Perälä, Marja-Leena & Salonen, Anne & Halme, Nina & Nykänen, Sirpa 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. Raportti 36/2011. Helsinki: THL. 58–80. <<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80090/27f8cf8b-8fa8-402a-b3a0e26dd8a7ba6d.pdf?sequence=1>>. Viitattu 9.2.2021.

Raijas, Anu 2008. Arjen hyvinvointi ja mahdollisuudet sen mittaamiseen. Kuluttajatutkimuskeskus. Työselosteita ja esitelmää. 110/2008. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152397/Arjen_hyvinvointi_ja_mahdollisuudet_sen_mittaamiseen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 5.5.2021.

Rautio, Susanna 2014. Kumppanuus ja moniammatillinen yhteistyö neuvolan perheytyössä. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 51 (3). 191–202.

Ruusuvuori, Johanna & Nikander Pirjo & Hyvärinen, Matti 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.

Räsänen, Juhani 2014. Voimaantuminen ja elämänpolitiikka. Voimaantumisen resurssiteoria, Uskaltava vastuullisuus, Valinta, optimointi ja kompensointi. Järvenpää: Julkiviestintä Oy.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. 7.2.2 Koodaus. *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_2.html>. Viitattu 20.8.2021.

Sandberg, Erja 2016. ADHD perheessä - Opetus-, sosiaali- ja terveystoimen tukimuodot ja niiden koettu vaikutus. Väitöskirja. Helsingin Yliopisto. <<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/161374/adhdperh.pdf?sequence>>. Viitattu 24.8.2021.

SIB-hankkeet. Sitra. <<https://www.sitra.fi/hankkeet/sib-rahastot/#mista-on-kyse>>. Viitattu 8.2.2021.

Siltanen, Aki & Perälähti, Anne & Eronen, Anne & Särkelä, Riitta & Londén, Pia 2009. Kansalaisbarometri 2009. Suomalisten arvioita hyvinvoinnista, palveluista ja Paras-uudistuksesta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Sipilä, Jorma & Österbacka, Eva 2013. Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus. Valtiovarainministeriön julkaisu 11/2013. Helsinki: Valtiovarainministeriö. 65. <https://www.researchgate.net/publication/236880520_Enemman_ongelmien_ehkaisy_vahemman_korjailua>. Viitattu 23.2.2021.

Sosiaalihuoltolaki 1310/2014. Annettu Helsingissä 1.4.2015. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2014/20141301>>. Viitattu 16.10.2021.

Särkikangas, Ulla 2020. Sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttö erityisperheiden arjessa – toiminnan ja ajankäytön näkökulma. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 57 (4). 407–410.

Tilastokeskus. Käsitteet: Lapsiperhe. <<https://www.stat.fi/meta/kas/lapsiperhe.html>>. Viitattu 6.7.2021.

Tuominen, Anne & Kettunen, Tarja & Lindfors, Pirjo & Hjelt, Riitta & Hakulinen-Viitanen, Tuovi 2011. Varhaisen avun viiveet lasten kehityksellisissä ja psyykkisissä vaikeuksissa. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 48 (3). 182–195.

Törrönen, Maritta 2012. Onni on joka päivä. Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Helsinki: Gaudeamus.

Vaikuttavuusinvestoiminen 2016. Sitra. <<https://media.sitra.fi/2017/02/23203235/Vaikuttavuusinvestoiminen.pdf>>. Viitattu 8.2.2021.

Valtioneuvosto 2021. Kansallinen lapsistrategia. Komiteamietintö. Kansallisen lapsistrategian parlamentaarinen komitea. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:8. Helsinki. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162864/VN_2021_8.pdf?sequence=4&isAllowed=y>. Viitattu 16.10.2021.

Vierikko, Elina & Helminen, Terhi 2016. Autismikirjon lasten vanhemmuuden haasteet. Teoksessa Kylliäinen, Anneli & Helminen, Terhi & Rantanen, Kati. 37 Anneli Kylliäinen, Terhi Helminen, Kati Rantanen (toim.). SOTOKU: Sosiaalisen toimintakyvyn tyhmäkuntoutus autismikirjon lapsille ja nuorille -käsikirja. Psykologian opetus- ja tutkimuskeskuksen julkaisuja, Nro 2. 37–39.

Väänänen, Riitta 2013. Perheen rakenteen, dynamiikan ja arvojen merkitys lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille. Väitöskirja. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto. 91. <https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/12718/urn_isbn_978-952-61-1271-8.pdf?sequence=1>. Viitattu 17.2.2021.

Westman, Riikka 2021. Lapset SIB Projektipäällikkö. Lastensuojelun Keskusliitto. Videopalaveri. Helsinki 11.2.2021.

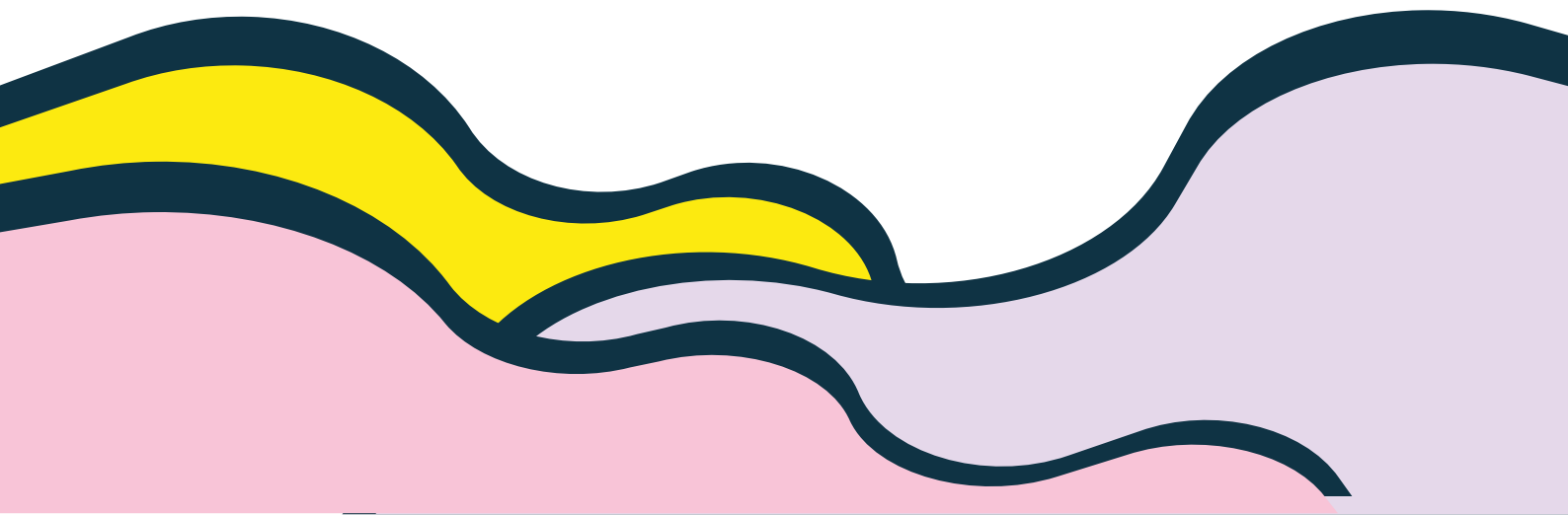
Hei!

Olemme Katri Ranta ja Tiia Vesanto Metropolia Ammattikorkeakoulusta. Opiskelemme viimeistä vuotta sosionomeiksi ja olemme tekemässä opinnäytetyötä Lapset SIB -hankkeelle. Aiheena opinnäytetyölle on selvittää palvelussa mukana olevien asiakasperheiden omia kokemuksia palvelusta ja sen vaikutuksista perheen hyvinvointiin. Meidän opinnäytetyömme keskittyy Vantaan Perhekumppani-palveluun ja sen asiakkaisiin.

Tarvitsemme siis teidän apuunne. Olisiko teidän perheenne vanhempi/vanhemmat kiinnostuneita osallistumaan noin tunnin kestävään yksilöhaastatteluun? Haastatteluun voi osallistua samasta perheestä yksi tai useampi aikuinen. Haastattelu järjestetään koronatilanteesta johtuen puhelimen välityksellä.

Puhelu äänitetään ja kirjoitetaan auki, jotta pystymme paremmin poimimaan haastattelussa esiin nousseet teemat opinnäytetyöhömmme. Äänitallenteet ja muu aineisto säilytetään yhdellä tietokoneella salasanan takana, johon vain opinnäytetyön tekijöillä on pääsyoikeus. Lopullisesta opinnäytetyöstä ei ole mahdollista tunnistaa yksittäisiä vastaajia. Kaikki kerätty aineisto tuhoetaan, kun opinnäytetyö on hyväksytty

Tavoitteenamme on saada 4–6 haastateltavaa yksilöhaastatteluihin. Haastattelu toteutetaan teemahaastatteluna. Teemana on perheiden kokemukset palvelukokonaisuudesta, sekä palvelun merkitykset perheen hyvinvointiin ja voimavaroihin. Tarkoituksena on pohtia myös sitä, millaista perheenne elämä voisi olla nyt, jos ette olisi saaneet Lapset SIB -palvelua. Opinnäytetyön tekijöistä toinen haastattelee ja toinen on ainoastaan tarkkailijan roolissa.

Haastattelulle on varattu aikaa tunti. Voit valita sinulle sopivimman päivän ja kellonajan seuraavista: 10.6 klo 9–15, 11.6 klo 9–15, 15.6 klo 9–12, 16.6 klo 9–15, 22.6 klo 9–15 tai 23.6 klo 9–15.

Jos olet kiinnostunut osallistumaan haastatteluun, merkitse seuraavalla sivulla olevaan haastattelusopimukseen valitsemasi ajankohta haastattelulle ja palauta haastattelusopimus täytettynä perhekumppanille mahdollisimman pian. Yllä mainituista ajankohdista voit valita esimerkiksi 11.6. klo 12–13. Voit siis valita tunnin ajan, eikä sinun tarvitse odotella puhelua koko päivää. Me soitamme sinulle sovittuna ajankohtana.

Sen lisäksi, että haastattelut ovat tärkein osa meidän opinnäytetyötämme, ne antavat tietoa SIB-hankkeelle siitä, miten merkityksellisenä te perheet olette palvelun kokeneet. Haastattelujen avulla palvelua on myös mahdollista kehittää vastaamaan yhä paremmin asiakkaiden palveluntarvetta

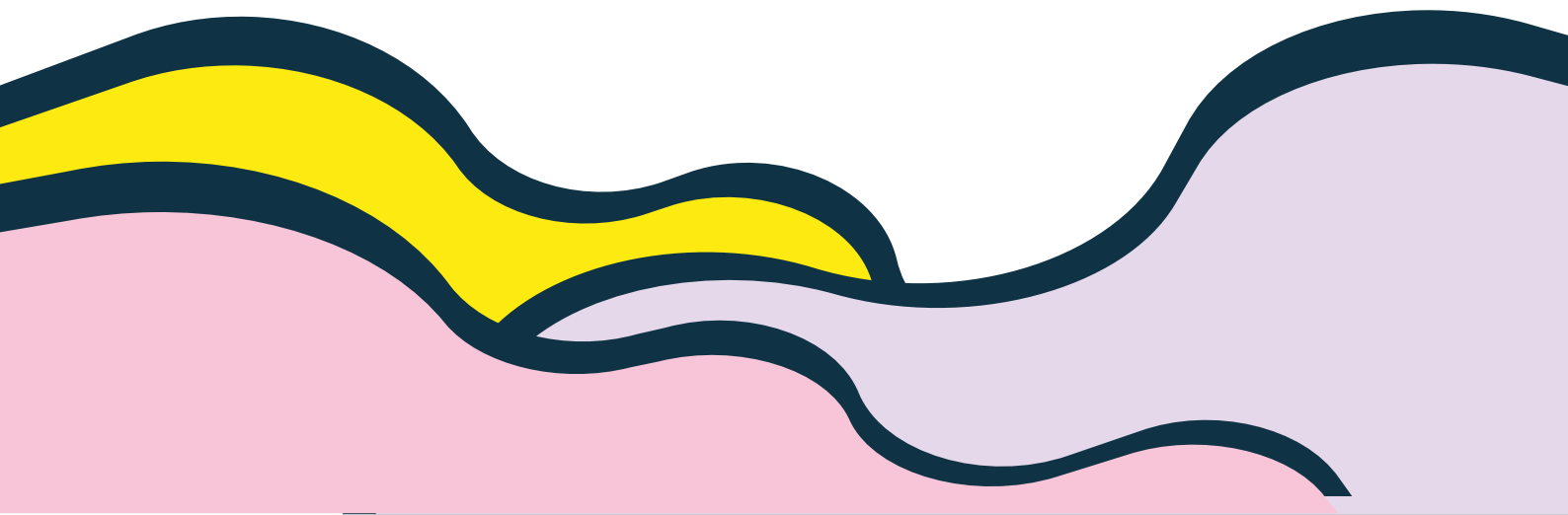
Kiitos yhteistyöstä!

Ystävällisin terveisin,

Katri Ranta ja Tiia Vesanto

Sosionomi AMK

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Haastattelusopimus

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Suostun haastateltavaksi Metropolia Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden Katri Rannan ja Tiia Vesannon opinnäytetyötä varten. Haastatteluun osallistuminen on minulle täysin vapaaehtoista.

Annan heille luvan käyttää haastattelussa saamiaan tietoja vain kyseisessä opinnäytetyössä.

Suostun myös, että puhelinhaastattelua varten annan puhelinnumeroni ja että puhelu nauhoitetaan. Haastattelun jälkeen nauhoitettu aineisto kirjoitetaan tekstimuotoon ja analysoidaan. Tutkimustuloksista ei pysty ketään yksittäistä henkilöä tunnistamaan. Kun opinnäytetyö on valmis, äänitteet ja niistä saadut tiedot tuhoetaan asianmukaisesti.

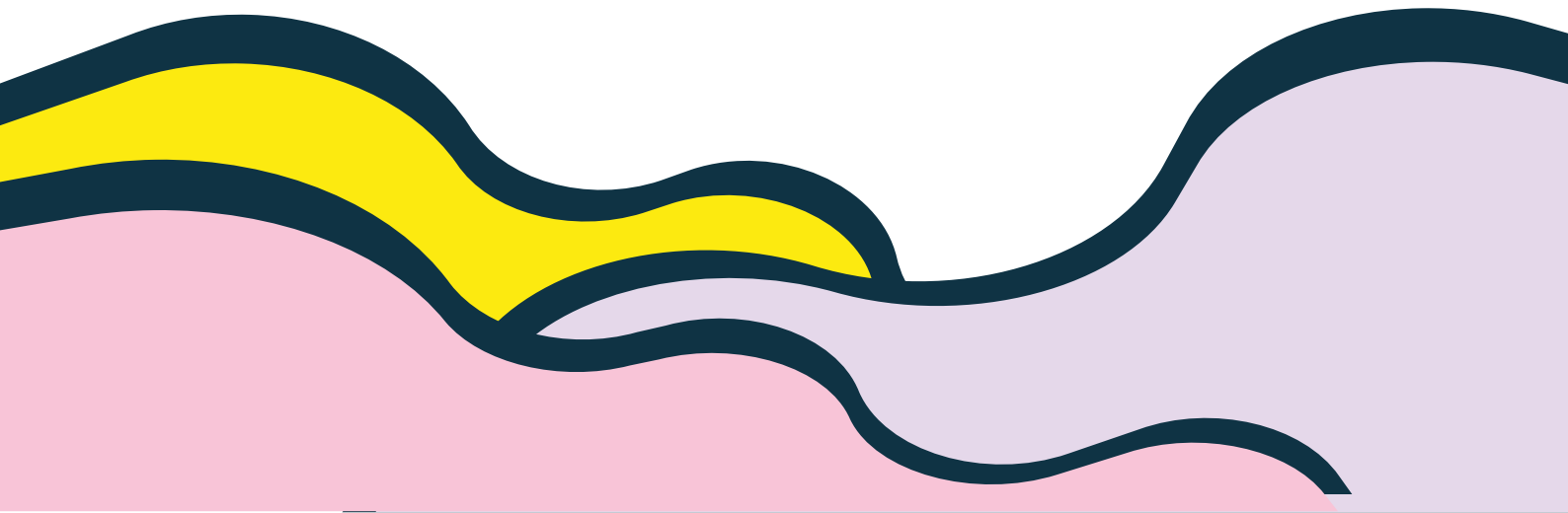
Suostun osallistumaan haastatteluun

Valitsemani ajankohta haastattelulle: pvm. _____ klo _____

Haastateltavan puhelinnumero: _____

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys:

Paikka: _____ Aika: _____

Haastattelurunko

Teemahaastattelun runko

Teema 1: Lähtökohdat

- Milloin koitte ensimmäisen kerran tarvitsevanne apua?
- Milloin saitte apua? Saitteko apua siihen, mihin olitte apua kokeneet tarvitsevanne?
- Mistä saitte apua ennen SIB:iä?

Teema 2: Lapset SIB-asiakkuus

- Mitä kautta teidät ohjattiin Lapset SIB-palvelun asiakkaaksi?
- Kuinka kauan perheenne on ollut Lapset SIB-palvelun asiakkaana?
- Oliko palveluun helppo päästä? Tiesitkö siitä ennakoon/osasit pyytää vai kerrottiinko sinulle, kuka kertoi?

Teema 3: Kokemuksia saaduista palveluista

- Mikä palvelu on vaikuttanut eniten/minkä kokenut tärkeimmäksi?
- Mitkä palvelut olette kokeneet toimiviksi/mitkä ette?
- Koetko, että ajatuksesi ja toiveesi on kuultu tavoitteiden asettamisessa?
- Minkä voisit kuvitella perheenne tilanteen olevan nyt, jos ette olisi saaneet Lapset SIB-palvelua?
- Jos mietit perheenne tilannetta ennen Lapset SIB-palvelun alkamista ja nyt sen jälkeen, mitä muutoksia on tapahtunut?

Teema 4: Henkilökohtaista jaksamista vahvistavat tekijät

- Onko palvelussa asiakkaana oleminen auttanut tunnistamaan omia vahvuuksia elämässä/vanhempana/lapsissa?

Teema 5: Kehitettävää

- Mihin kaipaisit vielä muutosta?
- Miten kehittäisit palvelua?

Teema 6: Lopuksi

- Onko vielä jotain, mitä haluaisit sanoa teemaan liittyen?